

ОПЕРАТИВНИЙ ГЕНДЕРНИЙ АНАЛІЗ

Україна

Серпень 2024 р.

Подяка

Оперативний гендерний аналіз ситуації в Україні (серпень 2024 р.) був підготовлений CARE International за підтримки Робочої групи з гендерних аспектів у гуманітарній діяльності (GiHA WG). Особливу подяку висловлюємо команді CARE, яка несла основну відповідальність за розробку та фіналізацію цієї публікації: Мелані Куту (Melanie Coutu), Імоджен Девіс (Imogen Davies), Крістіні Гарнетт (Christina Harnett), Ганні Герасименко, Каті Джу (Katia Joo) та Лаурі Ташіджан (Laura Tashijan); та команді з моніторингу, оцінки, підзвітності й навчання (MEAL), яка керувала процесом збору й аналізу даних: Імаду Гусейну (Imad Hussein), Ользі Летнянчик та Іванні Салізі.

Ми щиро дякуємо тим 2 203 жінкам, чоловікам, дівчатам та хлопцям-підліткам, а також людям з різною гендерною ідентичністю, які брали участь в опитуванні й обговореннях у фокус-групах та поділилися своїм досвідом і поглядами на те, як війна Російської Федерації проти України вплинула на їхнє життя, гендерні ролі, обов'язки та значущу участь у процесах прийняття рішень. Особливу подяку також висловлюємо 23 представникам/ницям державних органів, координаційних механізмів ООН та міжнародних і національних НУО за їхній цінний внесок, який був надзвичайно важливим, аби представити в цьому звіті докладну інформацію про людей із різним досвідом, які постраждали від війни.

Дякуємо 15 реєстраторам, які відіграли вирішальну роль у проведенні інтерв'ю та фокус-групових дискусій у дуже складних умовах, а також партнерським НУО, які підтримали цей процес. Їхня мужність, стійкість та цілеспрямованість дали змогу представити у звіті широкий спектр переконливих та дивовижних історій з різних регіонів України, які увійшли до цього звіту.

Особлива подяка експерт(к)ам з питань гендеру й інклюзивності, які представляли агенції ООН, міжнародні та національні НУО, та надавали технічне керівництво і підтримку впродовж усього процесу підготовки звіту, зокрема співголовам Робочої групи GiHA та стратегічним радникам/цям Дар'ї Чекаловій (ГО «Дівчата»), Фатігу Ресулу Кілінчу (Fatih Resul Kilinc) та Флорі Макулі (Flora Macula) (ООН Жінки), а також Аналі Пеппер (Analee Pepper) (радниці з гендерних питань проєкту IASC GenCap). Також висловлюємо подяку координатор(к)ам та контактним особам із гендерних питань у системі гуманітарних кластерів в Україні за їхні ґрунтовні огляди висновків та рекомендацій у конкретних секторах. Ми також високо цінуємо значний внесок команд CARE в Україні та в глобальній штаб-квартирі організації.

Підготовка цього звіту здійснювалася за фінансової підтримки CARE International та за участі Команди швидкого реагування CARE та Команди з питань гендеру в надзвичайних ситуаціях CARE USA. CARE International висловлює свою щирю подяку усім зацікавленим сторонам, які щедро поділилися своїм досвідом та ресурсами у межах цього дослідження.

ЗМІСТ

Список скорочень.....	5
Резюме	6
Передумови війни	10
Цілі аналізу	11
Методологія	12
Ключові висновки	15
1. Гендерні ролі та обов'язки	16
2. Пріоритети, доступ та потреби за окремими секторами.....	18
2.1. Продовольча безпека та засоби до існування.....	18
2.2. Здоров'я	21
2.2.1. Сексуальне та репродуктивне здоров'я (СРЗ).....	22
2.2.2. Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка (ПЗПСП)	23
2.3. Водопостачання, санітарія та гігієна (ВСГ)	24
2.4. Житло	26
2.5. Координація та управління місцями тимчасового проживання (СССМ).....	27
2.6. Освіта.....	28
2.7. Грошова допомога	29
3. Захист	31
3.1. Гендерно зумовлене насильство (ГЗН)	32
3.2. Захист дітей	34
4. Підзвітність перед постраждалим населенням (ППН) та захист від сексуальної експлуатації та наруги (ЗСЕН)	37
5. Участь та прийняття рішень жіночими правозахисними організаціями	39
Рекомендації донорам, керівним органам у сфері гуманітарного реагування та імплементаційним партнерам	41
ДОДАТОК I	47
Література	48

Список скорочень

СССМ	Координація та управління місцями тимчасового проживання	ООН	Організація Об'єднаних Націй
GiNA	Гендерні аспекти у гуманітарній діяльності	ООН Жінки	Структура Організації Об'єднаних Націй з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок
GiNA WG	Робоча група з гендерних аспектів у гуманітарній діяльності	ПЗПСР	психічне здоров'я та психосоціальна підтримка
НСТ	Гуманітарна команда країни	ППН	підзвітність перед постраждалим населенням
UNF	Гуманітарний фонд для України	ПРООН	Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй
БСОП	багатосекторальна оцінка потреб	ПТСР	посттравматичний стресовий розлад
ВООЗ	Всесвітня організація охорони здоров'я	СЕН	сексуальна експлуатація та наруга
ВПО	внутрішньо переміщена особа	СНПК	сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом
ВПП	Всесвітня продовольча програма	СРЗ	сексуальне та репродуктивне здоров'я
ВСГ	водопостачання, санітарія та гігієна	УВКБ ООН	Управління Верховного комісара ООН у справах біженців
ГЗН	гендерно зумовлене насильство	УКГС	Управління ООН з координації гуманітарних справ
ДГ	домогосподарство	УУ	Уряд України
ДОЖ	домогосподарство, що очолене жінкою	ФАО	Продовольча та сільськогосподарська організація ООН
ДОЧ	домогосподарство, що очолене чоловіком	ФГД	фокус-групові дискусії
ДРСВІ	дані з розбивкою за статтю, віком та інвалідністю	ЮНІСЕФ	Дитячий фонд Організації Об'єднаних Націй
ЗСЕН	захист від сексуальної експлуатації та наруги	ЮНФПА	Фонд ООН у галузі народонаселення
ІКІ	інтерв'ю з ключовим інформатором		
ЛГБТКІ+	лесбійки, геї, бісексуали, трансгендерні, квір та інтерсекс-особи+		
МЗЗП	механізм зворотного зв'язку та підзвітності		
МНУО	міжнародна неурядова організація		
МОМ	Міжнародна організація з міграції		
МПК	Міжвідомчий постійний комітет		
МППП	Мінімальний початковий пакет послуг		
МТП	місця тимчасового проживання		
МФЧХ	Міжнародна федерація товариств Червоного Хреста та Червоного Півмісяця		
НІП	насильство з боку інтимного партнера		
ННУО	національна неурядова організація		
НПТ	непродовольчі товари		
НУО	неурядова організація		
ОГА	Оперативний гендерний аналіз		
ОГС	організація громадянського суспільства		
ОЛІ	організація людей з інвалідністю		

Резюме

У цьому Оперативному гендерному аналізі (ОГА) застосовано гендерний підхід, щоб краще зрозуміти конкретні потреби та пріоритети людей, які постраждали від війни в Україні, та перешкоди, з якими вони зіштовхуються в доступі до послуг та життєво необхідної допомоги. Після повномасштабного вторгнення у лютому 2022 р. організація CARE провела в країні кілька гендерних аналізів¹, щоб підкреслити зростання вразливості внутрішньо переміщених осіб (ВПО), осіб, які повернулися, та осіб, які не переміщувалися, з урахуванням становища різних груп, таких як жінки, підлітки, домогосподарства, що очолені жінками (ДОЖ), ромські спільноти, представники/ниці ЛГБТКІ+, люди з інвалідністю та літні люди. У цьому ОГА такий підхід узятो за основу, щоб краще зрозуміти, як наявні чинники вразливості змінюються під час війни Російської Федерації проти України, водночас зосереджуючись на важливій ролі жіночих правозахисних організацій у гуманітарному реагуванні.

Для збору, узагальнення та аналізу якісних та кількісних даних у межах цього ОГА були використані змішані методи дослідження. Паралельно з триангулюванням даних, отриманих із вторинних джерел, первинні дані збиралися впродовж березня та квітня 2024 р. у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Миколаївській, Одеській,

Харківській та Херсонській областях. Ці регіони були обрані з огляду на чисельність населення, яке потребує допомоги, з додаванням трьох областей (Донецька, Херсонська та Запорізька) порівняно з ОГА в 2023 р.

Первинні дані ОГА включали: опитування домогосподарств (ОДГ) за участю 2 027 респондентів/ок; 17 фокус-групових дискусій (ФГД) із переміщеними людьми та постійним населенням різної статі та віку, як у сільській місцевості, так і в містах; та 23 інтерв'ю з ключовими інформаторами (КІ). В КІ взяли участь експерт(к)и з секторальних та наскрізних питань, контактні особи з гендерних питань у секторі гуманітарного реагування, представники/ниці Уряду України (УУ), та міжнародних (МНУО) та національних неурядових організацій (ННУО), зокрема жіночих правозахисних організацій та організацій, що представляють спільноти ромів та ЛГБТКІ+.

Ґрунтуючись на результатах ОГА в 2023 р., у наведеному нижче резюме висвітлено тенденції та висновки за окремими секторами, що мають на меті сприяти розробці більш інклюзивних гуманітарних програм та міжвідомчої координації в Україні.

¹ CARE (2 березня 2022 р.). [Стислий виклад оперативного гендерного аналізу ситуації в Україні](#); CARE (29 березня 2022 р.). [Оперативний гендерний аналіз ситуації в Україні: огляд вторинних даних](#); CARE (16 березня 2022 р.). [Оперативний гендерний аналіз ситуації: українські біженці у Польщі](#); CARE та ООН Жінки (4 травня 2022 р.). [Оперативний гендерний аналіз ситуації в Україні](#); CARE (жовтень 2023 р.). [Оперативний гендерний аналіз ситуації в Україні](#)

Гендерні ролі та обов'язки

Після повномасштабного російського вторгнення в Україну кількість переміщених ДОЖ постійно зростала, а брак часу у жінок через дедалі більші обсяги неоплачуваної праці посилювався необхідністю ставати основними годувальниками сім'ї, оскільки дедалі більше чоловіків долучалися до військової служби.

Зміни до законів про мобілізацію призвели до посилення тиску на чоловіків в контексті необхідності відповідати традиційним ролям «захисників» та зумовили відновлення стратегій ухилення від військового призову, які створюють перешкоди для можливостей їхнього працевлаштування, професійної підготовки та отримання гуманітарних послуг.

Продовольча безпека

Щоб задовольнити свої базові продовольчі потреби, чоловіки та жінки з-поміж ВПО, як і раніше, вдаються до таких стратегій пристосування: перехід на дешевші та менш бажані харчові продукти, зменшення розміру порцій їжі, а також витрачання власних заощаджень. З огляду на посилення стресових факторів економічного характеру та дедалі більше навантаження на системи соціальної підтримки, люди з підвищеним рівнем вразливості, такі як жінки з-поміж ВПО та ДОЖ, у яких проживають люди з інвалідністю або кілька утриманців, продовжують вдаватися до більш жорстких стратегій пристосування, ніж чоловіки або домогосподарства, що очолені чоловіками (ДОЧ).

Засоби до існування

Можливості працевлаштування ВПО залишаються ускладненими через невідповідність між їхнім досвідом і навичками та вакансіями в нових місцях проживання. Брак можливостей професійної підготовки в поєднанні з дискримінацією, зокрема щодо таких груп, як ДОЖ (особливо тих, де є діти), роми, люди старшого віку, люди з інвалідністю та ЛГБТКІ+, призводить до посилення тиску на переміщених осіб, змушуючи їх погоджуватися на менш захищену роботу, нижчу заробітну плату або більш ризиковані умови праці.

Більше жінок, ніж чоловіків, зазвичай стикаються з безробіттям у всіх вікових групах, а також покладаються на гуманітарну допомогу; відповідно, близько 23% ДОЖ повідомляли про екстремальні потреби в засобах до існування порівняно з 14% ДОЧ². Головною перешкодою для працевлаштування, яку вони зазначали, була відсутність належних дитячих закладів та центрів надання соціальних послуг для дітей.

² УКГС (3 січня 2024 р.). [План гуманітарних потреб та реагування для України на 2024 рік \(грудень 2023 р.\)](#)

Здоров'я

Літні люди, ВПО та сільські мешканці зіштовхуються з додатковими перешкодами у доступі до первинної медичної допомоги. Це зумовлено обмеженими фінансовими ресурсами, які люди старшого віку отримують у вигляді фіксованого пенсійного доходу, та браком доступу до інформації й можливостей телемедицини через низьку цифрову грамотність. Чоловіки, особливо літнього віку, рідше звертаються за медичною допомогою, віддаючи перевагу більш нагальним потребам. Ромське населення також стикається з труднощами в доступі до медичних послуг через відсутність документів, що посвідчують особу, низький рівень обізнаності про доступні послуги та упереджене ставлення надавачів послуг.

Сексуальне та репродуктивне здоров'я (СРЗ)

Перевантажена система охорони здоров'я характеризується серйозними прогалинами в наданні послуг у сфері СРЗ, особливо в питаннях направлення вагітних жінок за акушерською допомогою. Одним із найкритичніших обмежень є неможливість утримувати вузькоспеціалізованих та кваліфікованих медичних працівників.

Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка (ПЗПСП)

Роз'єднання сімей, спричинені війною Російської Федерації проти України руйнування, втрата доступу до мереж підтримки та постійний страх за безпеку рідних людей залишаються основними причинами психологічного стресу, незалежно від статі, віку, місцезнаходження та статусу переміщення. Маргіналізовані групи, зокрема представники/ниці ЛГБТКІ+ спільноти, продовжують стикатися з перешкодами у доступі до ПЗПСП через упереджене ставлення з боку надавачів послуг, а ромське населення - з додатковими мовними та культурними бар'єрами. Чоловіки часто не усвідомлюють своєї потреби в психологічній підтримці через вплив гендерних стереотипів, що стигматизують чоловіків, які звертаються по допомогу.

Водопостачання, санітарія та гігієна (ВСГ)

Постачання чистої води продовжує залишатися значною проблемою в Україні внаслідок руйнування інфраструктури, а також через логістичні та фінансові проблеми, пов'язані зі своєчасним встановленням та ремонтом пошкоджених систем водопостачання. Ситуація з доступом до безпечної води та засобів санітарії в ромських громадах, яка й до повномасштабного вторгнення була гострою, погіршилася.

Житло

Пошук доступного житла стає дедалі складнішим завданням для людей, які постраждали від війни, оскільки такі фактори, як стать, вік, наявність інвалідності та великий розмір домогосподарства, впливають на погіршення умов життя та виникнення додаткових потреб у непродуктивних товарах. Ромські спільноти продовжують стикатися з перешкодами в ремонті житла та доступі до притулків через відсутність документів. Трансгендерні та небінарні люди зіштовхуються зі схожими труднощами через невідповідність гендерної ідентичності їхнім документам.

Координація та управління місцями тимчасового проживання (СССМ)

Систематичні консультації з жінками, дівчатами, представниками/ницями спільноти ЛГБТКІ+ та людьми з інвалідністю, які б забезпечували їхню значущу участь у процесах прийняття рішень, пов'язаних з управлінням місцями тимчасового проживання (МТП), продовжують проводитись непослідовно. У МТП так само відчувається значна нестача інфраструктури та обладнання, які були б інклюзивними для людей з інвалідністю та розділені за статтю; це призводить до проблем із доступністю та підвищених безпекових ризиків. Зберігається потреба в масштабуванні навчання персоналу МТП з питань перенаправлення та механізмів звітності у випадках сексуальної експлуатації та наруги (СЕН), гендерно зумовленого насильства (ГЗН) та торгівлі людьми.

Освіта

Респондент(к)и дослідження відзначали, що брак очного навчання призводить до розвитку шкідливих механізмів пристосування та погіршення психічного здоров'я підлітків. Доступ до освіти особливо погіршився для ромських дітей та дітей з інвалідністю, що створює багаторівневі перешкоди для їхнього навчання, коли вони проживають у тимчасових поселеннях або приймаючих громадах. Зберігаються проблеми з утриманням учителів через відсутність підтримки, зокрема належної заробітної плати та послуг у сфері ПЗПС.

Грошова допомога

Усі групи населення віддають перевагу грошовим виплатам як основному виду допомоги; про це повідомили 88% дорослих жінок та 93% дорослих чоловіків, а також 94% усіх літніх людей. Проте дедалі менше дорослих чоловіків одночасно отримують грошову допомогу від гуманітарних організацій та Уряду України (УУ); це особливо стосується соціальних виплат, наданих державою: відповідну фінансову підтримку отримували 59% дорослих жінок

в порівнянні з 30% дорослих чоловіків. Цю тенденцію можна частково пояснити небажанням чоловіків офіційно реєструватися для отримання гуманітарної допомоги в межах можливих стратегій ухилення від призову на військову службу.

Захист

Кількість бомбосховищ та інформація про їхнє розташування залишаються значною мірою недостатніми, особливо для переміщених осіб, літніх людей та ромського населення. Доступ до бомбосховищ для людей з інвалідністю та літніх людей з обмеженою мобільністю серйозно ускладнений, у тому числі через брак володіння технологіями.

Пошук підтримки у власній сім'ї залишається головною стратегією подолання підвищених безпекових ризиків – як для жінок, так і для чоловіків; разом із тим, зберігається досить високий рівень довіри до правоохоронних органів у випадку фізичного насильства. Підтримку рідко шукають поза межами цих джерел, що можна пояснити браком інформації про доступні послуги та підходи до їх надання.

Гендерно зумовлене насильство (ГЗН)

ГЗН залишається в Україні поширеним явищем, і його рівень продовжує зростати, особливо щодо жінок та дівчат. Однак такі випадки, швидше за все, систематично замовчуються, оскільки постраждалі можуть не звертатися по допомогу через стигматизацію та сором, пов'язані з сексуальним насильством; це стосується жінок, чоловіків, ЛГБТКІ+ спільноти та ромських громад. Попри досягнутий за останній час прогрес, надання спеціалізованих послуг для людей, що постраждали від ГЗН, залишається недостатнім, а можливості перенаправлення не завжди доступні.

Захист дітей

Підлітки – як дівчата, так і хлопці, – беруть на себе дедалі більше дорослих обов'язків щодо ведення домашнього господарства, що посилює ризики у сфері їхньої безпеки та захисту. Існує також занепокоєння, що хлопці можуть зазнавати підвищеного ризику постраждати від мін та боєприпасів вибухової дії, проводячи час поза домом.

Підзвітність перед постраждалим населенням (ППН) та захист від сексуальної експлуатації та наруги (ЗСЕН)

Створення безпечних, інклюзивних, культурно відповідних та контекстуалізованих механізмів зворотного зв'язку та

підзвітності (МЗЗП), особливо таких, які доступні вразливим групам, має вирішальне значення для забезпечення доступу людей, які постраждали від війни, до інформації про наявну допомогу та можливостей повідомити про проблеми, пов'язані з її отриманням, зокрема про випадки СЕН. Проте досі зберігаються певні прогалини в розумінні заходів ЗСЕН, які були розроблені гуманітарними організаціями, включно з спроможністю ідентифікувати потенційні випадки СЕН та повідомляти про них.

Участь та прийняття рішень жіночими правозахисними організаціями

Жіночі правозахисні організації продовжують відігравати важливу роль у заходах гуманітарного реагування; однак вони досі повідомляють про труднощі з доступом до гнучкого фінансування порівняно з підтримкою у натуральній формі чи фінансуванням конкретних проєктів гуманітарної допомоги. Зберігаються значні труднощі у забезпеченні значущої участі жіночих організацій та організацій громадянського суспільства (ОГС), що представляють маргіналізовані групи населення, особливо невеликих організацій. Це пов'язано з нерівністю у прийнятті рішень під час розробки програм, мовними бар'єрами та використанням гуманітарного технічного

жаргону. Також зберігається потреба у забезпеченні прозорості при формуванні порядку денного та визначенні питань для обговорення під час нарад.

Рекомендації

Цей ОГА ґрунтується на поглиблених даних, що відображають різний досвід жінок, чоловіків та багатьох маргіналізованих груп. Ключові загальні рекомендації аналізу стосуються наступних потреб: інвестувати в інтерсекційний гендерний аналіз із використанням поглиблених досліджень в окремих секторах та підготовкою щоквартальних ситуаційних звітів із наскрізних питань; інвестувати в навчання з питань гендерної рівності та інклюзивності для гуманітарних організацій, надаючи пріоритет залученню жіночих організацій та організацій, що представляють меншини, як надавачів освітніх послуг; більш системно проводити консультації з представниками/цями вразливих груп у всіх секторах; а також усувати прогалини у виконанні рекомендацій попередніх ОГА. Наприкінці звіту наведено додаткові рекомендації, що спрямовані на конкретні сектори, задля поглиблення розуміння потреб найбільш вразливих груп населення та підвищення ефективності реагування на них в умовах поточної кризи.

Передумови війни Російської Федерації проти України

Повномасштабне російське вторгнення в Україну призвело до масового переміщення населення, руйнування інфраструктури, значних економічних втрат та людських страждань, які досягли безпрецедентного рівня в країні. Очікується, що у 2024 р. близько 14,6 млн українців потребуватимуть гуманітарної допомоги³, що менше, ніж у 2023 р. (17,6 млн)⁴; з них 8,1 млн жінок, 6,5 млн чоловіків, 2,1 млн людей з інвалідністю та 3,4 млн людей у віці 60 років і старших⁵. Хоча загальна чисельність цього населення зменшилася порівняно з попереднім роком, безпрецедентні масштаби війни Російської Федерації проти України та гуманітарної кризи залишаються катастрофічними, особливо на прифронтових територіях. Водночас 3,6 млн внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та 2,6 млн осіб, що повернулися⁶, стикаються з комплексними проблемами реінтеграції, а наслідки війни продовжують посилювати існуючу соціально-економічну нерівність.

На момент публікації звіту у серпні 2024 р. на сході та півдні країни тривали бойові дії, прифронтові території зазнавали інтенсивних обстрілів та руйнувань житлової інфраструктури, а їхні мешканці зіштовхувалися з проблемами у задоволенні базових потреб, таких як постачання води, електрики та надання медичних послуг⁷. Згідно з оцінками, 2,9 млн людей у прифронтових зонах та районах, що перебувають під російською окупацією, мають найбільш серйозні потреби, оскільки гуманітарний доступ до цих домогосподарств залишається обмеженим⁸. ВПО та особи, що повернулися, особливо з-поміж уразливих груп, таких як жінки, підлітки, домогосподарства, що очолені жінками (ДОЖ), ромські спільноти, люди з інвалідністю, представники/ниці ЛГБТКІ+ та люди старшого віку (60 років і більше), зіштовхуються з додатковими перешкодами у доступі до послуг та підвищеною вразливістю до безпекових ризиків, що змушує їх застосовувати нові механізми пристосування.

У гуманітарній сфері відбулися значні зміни, які вплинули на загальний характер заходів реагування. Примітно, що загальний обсяг фінансування продовжує скорочуватися - з 4,6 млрд дол США у 2022 р. до 3,5 млрд дол США у 2023 р.; при цьому на кінець червня 2024 р. загальний обсяг фінансування становив 932 млн дол США⁹. З огляду на брак фінансування, заходи надзвичайного реагування були більше спрямовані на прифронтові регіони, особливо на сході та півдні країни, із найбільш нагальними потребами¹⁰. Хоча жіночі правозахисні організації¹¹ від самого початку відігравали надважливу роль у гуманітарному реагуванні, вони досі зіштовхуються з перешкодами стосовно рівної та значущої участі й повноважень у сфері прийняття рішень, включно зі забезпеченням гнучкого й довгострокового фінансування; це обмежує їхні можливості більш суттєвого впливу на заходи реагування.

3 Там само.

4 АСАПС (29 лютого 2024 р.). [Україна: сценарії оновлення сценаріїв та огляд ситуації 2024 року](#)

5 УКГС (3 січня 2024 р.). [План гуманітарних потреб та реагування для України на 2024 рік \(грудень 2023 р.\)](#)

6 Там само.

7 АСАПС (29 лютого 2024 р.). [Україна: сценарії оновлення сценаріїв та огляд ситуації 2024 року](#)

8 УКГС (3 січня 2024 р.). [План гуманітарних потреб та реагування для України на 2024 рік \(грудень 2023 р.\)](#)

9 Служба фінансового контролю (FTS). [Україна 2024 р.](#)

10 УКГС ООН (3 січня 2024 р.). [План гуманітарних потреб та реагування для України на 2024 рік \(грудень 2023 р.\)](#)

11 У цьому звіті поняттям «жіноча правозахисна організація» позначається організація, яка: 1) позиціонує себе як організація із захисту прав жінок, основною метою роботи якої є сприяння гендерній рівності, розширення прав та можливостей жінок і прав людини; або 2) одним із своїх завдань визначає захист інтересів та прав жінок та дівчат (або якщо поняття «жінки», «дівчата», «гендер» або їхні еквіваленти місцевою мовою визначені у завданнях їхньої місії); або 3) в межах своєї місії чи цілей має на меті кинути виклик гендерній нерівності (несправедливим правилам), нерівним відносинам влади та сприяти закріпленню позитивних соціальних норм. Це визначення розробила Робоча група GіNA в Україні.

Цілі аналізу

У цьому Оперативному гендерному аналізі (ОГА) взято за основу дані, отримані в ході попередніх досліджень, проведених з моменту початку повномасштабного російського вторгнення в Україну в лютому 2022 р. Серед цілей цього аналізу:

- 1) Визначити поточні тенденції, які виокремлені у минулих ОГА та зберігаються у 2024 р.;
- 2) Приділити особливу увагу взаємопов'язаному та комплексному досвіду вразливих груп населення в умовах кризи та вивчити їхні можливості та перешкоди для доступу до гуманітарних послуг та ресурсів;
- 3) Дослідити роль і внесок місцевих жіночих правозахисних організацій у гуманітарне реагування та перешкоди, з якими вони зіштовхуються щодо участі та прийняття рішень;
- 4) Ґрунтуючись на минулих та поточних висновках ОГА, розробити практичні секторальні та стратегічні рекомендації для підтримки більш гендерно орієнтованих та інклюзивних гуманітарних програм та міжвідомчої координації в Україні.

«Ефективна, рівноправна та заснована на широкій участі гуманітарна діяльність неможлива без розуміння конкретних потреб, пріоритетів та можливостей різних жінок, дівчат, чоловіків та хлопців у різних вікових групах і реагування на них».

Посібник МПК з питань гендерних аспектів у гуманітарній діяльності¹²

¹² МПК (лютий 2018 р.). [Настанови: посібник із гендерних питань під час гуманітарної діяльності](#)

Методологія

ОГА в 2024 р. ґрунтується на використанні змішаних методів збору, узагальнення й аналізу якісних та кількісних вторинних та первинних даних. Поєднання наявних джерел та збір даних із розбивкою за статтю, віком та інвалідністю (ДРСВІ), де це було можливо, забезпечило фактичну базу для триангулювання результатів, отриманих із первинних джерел¹³. Первинні дані збиралися в режимі онлайн та «віч-на-віч» у **березні та квітні 2024 р. у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Миколаївській, Одеській, Харківській та Херсонській областях** (рис. 1). Місцевості обиралися за ознакою концентрації населення, яке потребує допомоги. Порівняно з програмою проведення ОГА в 2023 р., до дослідження було додано ще три області (Донецька, Херсонська та Запорізька).

Збір первинних даних включав: **опитування домогосподарств (ОДГ), фокус-групові дискусії (ФГД) та інтерв'ю з ключовими інформаторами (КІ)**. ОДГ проводили із використанням стратифікованої рандомізованої вибірки з **2 027 респондентів (84% жінок та 16% чоловіків), зокрема 68% дорослих (у віці 18–59 років) та 32% людей старшого віку (60 і більше років)** (додаток 1). У складі 29% ДОЖ та 28% ДОЧ¹⁴ перебували люди з інвалідністю. Усе опитане населення проживало поблизу територій ведення бойових дій, у тому числі в районах із частими бойовими діями чи обстрілами (55%), періодичними бойовими діями чи обстрілами (27%) або там, де бойові дії були відсутні щонайменше впродовж місяця (18%). Незначна більшість респондентів були переміщені внаслідок війни (55%), з них 41% проживали у власних тимчасових помешканнях, 16% — у приймаючих родинах та 3% — у місцях тимчасового проживання (МТП). 72% респондентів проживали в містах, решта — у сільській місцевості.

Рис. 1. Регіони, де збирали первинні дані.

¹³ Усебічний кабінетний аналіз було проведено на основі вторинних даних, документів, підготовлених CARE в Україні, а також звітів та оцінок агенцій ООН, МНУО та ННУО, включно з жіночими правозахисними організаціями.

¹⁴ В ОДГ домогосподарства, що очолені жінками та чоловіками, визначалися залежно від статі голови ДГ, тобто особи, який/яка забезпечує єдиний або основний дохід та приймає рішення.

Для збору якісних даних використовували метод цілеспрямованої вибірки, заснований на цільових критеріях. Загалом було проведено **23 ІКІ в онлайн-форматі або «віч-на-віч»**, у яких взяли участь 15 експертів/ок, що представляли конкретні сектори та наскрізні тематичні питання, а також контактні особи з гендерних аспектів гуманітарного реагування; шість представників/ниць ННУО, включно з жіночими правозахисними організаціями та організаціями, що представляють спільноти ромів та ЛГБТКІ+. До інтерв'ю також доєдналися дві експертки, які представляли Апарат Урядової уповноваженої з питань гендерної рівності та Міністерство соціальної політики України. Було проведено **17 ФГД** за участю переміщених людей та постійного населення у сільській місцевості та в містах (57 жінок та 46 чоловіків у віці 18–59 років, 12 жінок та 10 чоловіків у віці 60 років і старших, 12 дорослих небінарних осіб, 19 дівчат-підлітків та 20 хлопців-підлітків (віком 15–17 років)). Окрім цього, було проведено ФГД з представницями ромської спільноти (11 жінок) та ФГД з 12 особами, які ідентифікували себе як ЛГБТКІ+.

Обмеження дослідження

- Хоча організація CARE прагнула забезпечити гендерний баланс серед реєстраторів, через труднощі з набором персоналу ця команда переважно складалася з жінок. Тож реєстратори не завжди були тієї самої статі, що й респонденти, що могло вплинути на деякі відповіді;
- В ОДГ виявилось менше респондентів чоловічої статі через більший відсоток відмов. Це могло бути викликано нестачею реєстраторів-чоловіків або недовірою до опитувань у контексті дедалі інтенсивнішої мобілізації;
- Навчання реєстраторів проводили онлайн з міркувань безпеки та через проблеми із доступом; це могло вплинути на результати навчання;
- Обсяг вибірки ФГД був меншим, ніж планували, і виявився неоднаковим у різних областях через нестабільну безпекову ситуацію та проблеми із доступом.

Ключові висновки

1. Гендерні ролі та обов'язки

ПОТОЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Процес прийняття рішень у домогосподарствах (ДГ) відповідає докризовій динаміці, за якої найбільш поширеними були спільні рішення у всіх сферах життя ДГ. Гендерні відмінності полягають у тому, що чоловіки мають більший вплив на прийняття рішень щодо розпорядження майном, а жінки — щодо питань, пов'язаних зі здоров'ям¹⁵.

Жінки та дівчата-підлітки досі відчувають щодо себе непропорційно високі очікування та тиск стосовно залучення до неоплачуваної роботи¹⁶, зокрема догляду за дітьми, що особливо впливає на переміщені ДОЖ та ті ДГ, де є кілька утриманців¹⁷.

У ФОКУСІ

Оскільки Україна прагне зберегти свою військову спроможність, до законів про мобілізацію було внесено низку змін, спрямованих на розширення масштабів призову та посилення цієї практики¹⁸. Для чоловіків призовного віку наслідки цих кроків можуть бути пов'язані із посиленням суспільного тиску стосовно необхідності відповідати традиційним ролям «захисників» та розвитком стратегій ухилення, що можуть обмежувати їхній доступ до зайнятості та гуманітарних послуг, а також загального скорочення чисельності молодих чоловіків у складі робочої сили, яка вже є нестабільною. Це посилює тиск на ДГ, оскільки дедалі більше чоловіків залишаються вдома, і загальна напруженість у сім'ях зростає через загострення економічних факторів. Жінки також здійснюють свій внесок у військову службу: понад 62 000 жінок наразі служать у Збройних силах України, зокрема 5 000 жінок перебувають на передовій та 43 479 жінок — на військовій службі¹⁹.

Після повномасштабного вторгнення в Україну кількість ДОЖ постійно зростала²⁰; у таких сім'ях жінки стають головними особами, які приймають рішення, зокрема з питань захисту та безпеки членів родини²¹. У ДГ із двома партнерами важливі рішення приймають переважно спільно, але жінки старшого віку, особливо в сільській місцевості, зазначають, що вони мають менше повноважень у прийнятті рішень в ДГ, ніж молодші жінки²². Це може бути зумовлено більш стійкими традиційними гендерними нормами та очікуваннями серед людей старшого віку. Ромські жінки у ФГД особливо підкреслювали, що чоловіки залишаються основним авторитетом щодо прийняття рішень у ДГ, натомість роль жінок часто зводиться швидше до підтримки та консультування.

Респондент(к)и в ІКІ та жінки у ФГД повідомляли, що неоплачувані обов'язки з догляду за дітьми зросли через переміщення та роз'єднання сімей, руйнування системи соціальних послуг, призов чоловіків на військову службу та повернення ветеранів, які мають інвалідність. Ця тенденція особливо помітна серед ВПО, соціальні мережі підтримки яких скоротились, - серед одиноких, розлучених та роз'єднаних із сім'єю жінок у ДОЖ, які не можуть розраховувати на підтримку партнерів-чоловіків, а також у ДГ із дітьми, людьми старшого віку та людьми з інвалідністю.

ОДГ виявило, що рівень залученості жінок та чоловіків до неоплачуваної праці змінюється залежно від типу діяльності, при цьому більша гендерна нерівність стосується догляду за дітьми²³, прибирання²⁴, прання одягу²⁵ та догляду за людьми старшого віку²⁶. Гендерна нерівність була найнижчою у виконанні таких завдань як придбання харчових продуктів²⁷, заготівля води²⁸, ведення сільського

15 ФГД у межах ОГА 2024 р.

16 Згідно з загальноприйнятим визначенням, неоплачувана доглядова праця охоплює усі неоплачувані послуги, що надаються окремими особами в ДГ або громаді в інтересах їхніх членів, включно з доглядом за людьми та домашньою працею. До поширених прикладів належать: приготування їжі, прибирання, заготівля води та палива, а також догляд за дітьми, літніми людьми та хворими чи людьми з інвалідністю. Жінки та дівчата несуть непропорційно високу відповідальність за виконання неоплачуваної доглядової та домашньої праці, що перешкоджає їм переходити на оплачувану та якіснішу роботу. Докладніше див.: ООН Жінки (2022). [Довідник щодо оплачуваної та неоплачуваної доглядової праці: від 3R до 5R](#)

17 ФГД у межах ОГА 2024 р.

18 Верховна Рада України. (30 травня 2023 р.). [Верховна Рада України прийняла закон про зниження мінімального віку перебування громадян на військовому обліку призовників з 27 до 25-річного віку](#)

19 ООН Жінки (22 лютого 2024 р.). [Понад 8 мільйонів жінок та дівчат в Україні потребуватимуть гуманітарної допомоги у 2024 році](#)

20 МОМ (20 лютого 2024 р.). [Україна та сусідні країни у 2022–2024 роках: 2 роки реагування](#)

21 ФГД у межах ОГА 2024 р.

22 ФГД у межах ОГА 2024 р.

23 ОДГ у межах ОГА 2024 р.: 97% жінок та 71% чоловіків; жінки витрачали 56 год. на тиждень на неоплачувану роботу та догляд за дітьми порівняно з чоловіками, які витрачали на це 24 год. на тиждень.

24 ОДГ у межах ОГА 2024 р.: 97% жінок та 68% чоловіків.

25 ОДГ у межах ОГА 2024 р.: 97% жінок та 64% чоловіків.

26 ОДГ у межах ОГА 2024 р.: жінки витрачають 46 год. на тиждень на догляд за літніми людьми порівняно з чоловіками, які витрачають на це 12 год. на тиждень.

27 ОДГ у межах ОГА 2024 р.: 95% жінок та 90% чоловіків.

28 ОДГ у межах ОГА 2024 р.: 88% жінок та 83% чоловіків.

господарства²⁹ та догляд за худобою³⁰. Жінки старшого віку забезпечують значний внесок у приготування їжі, догляд за дітьми та прибирання, а чоловіки старшого віку частіше, ніж жінки, беруть участь у заготівлі води та закупівлі продуктів для ДГ. Брак часу у жінок через збільшення неоплачуваної праці посилюється зростаючою потребою виконувати обов'язки основних годувальниць родин, оскільки дедалі більше чоловіків йдуть на військову службу³¹.

29 ОГД у межах ОГА 2024 р.: 69% жінок та 71% чоловіків.

30 ОГД у межах ОГА 2024 р.: 77% жінок та 74% чоловіків.

31 ІКІ у межах ОГА 2024 р.

Ці прояви гендерної нерівності поширюється також на підлітків. Дівчата під час ФГД повідомляли, що витрачають більше часу на домашні справи та догляд за молодшими братами та сестрами, тоді як хлопці наголошували, що вони допомагають підтримувати домогосподарство та працюють на землі, у сільському господарстві та піклуються про худобу. Загалом, підлітки повідомляли про збільшення обсягу обов'язків, які раніше брали на себе дорослі, що впливає на їхній добробут та дозвілля; хлопці також наголошували на відчутті обов'язку піклуватися про сім'ю³².

32 PLAN International. (червень 2024 р.). [Дівчата-підлітки у часи кризи: досвід України, Польщі та Румунії](#)

2. Пріоритети, доступ та потреби за окремими секторами

2.1. Продовольча безпека та засоби до існування

Продовольча безпека

ПОТОЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Економічна невизначеність, вичерпання заощаджень та втрата майна у поєднанні зі статусом переміщеної особи продовжують визначати вразливість до продовольчої безпеки маргіналізованих груп населення, зокрема ДОЖ, жінок старшого віку, людей з інвалідністю, ромських спільнот та представників/ниць ЛГБТКІ³³.

Чоловіки та жінки з-поміж ВПО, які прагнуть задовольнити свої основні потреби в продовольстві, продовжують вдаватися до механізмів пристосування, серед яких найпоширенішою практикою є перехід на дешевші та менш бажані харчові продукти, зменшення розміру порцій їжі та витрачання заощаджень³⁴. Враховуючи посилення стресових факторів економічного характеру та дедалі більше навантаження на систему соціальної підтримки, люди з підвищеним рівнем вразливості, такі як жінки з-поміж ВПО та ДОЖ, у яких проживають люди з інвалідністю, продовжують застосовувати більш жорсткі стратегії виживання, ніж чоловіки або ДОЧ³⁵.

У ФОКУСІ

Станом на січень 2024 р. близько 7,3 млн людей в Україні відчували помірну або гостру нестачу продовольства (3,8 млн жінок та 3,5 млн чоловіків, зокрема 1,2 млн дітей та 2 млн людей віком 60+)³⁶. Для регіонів на сході та півдні країни, які найбільше постраждали від війни, характерний найвищий рівень продовольчої незахищеності³⁷.

ДГ, у яких проживають люди старшого віку (60 років і більше)³⁸, та ДГ, у яких є людина з інвалідністю³⁹, мають значно вищий рівень продовольчої незахищеності та становлять найбільшу частку ДГ, які зіштовхуються з цією

проблемою. Підвищену вразливість жінок старшого віку можна пояснити вищим рівнем економічної залежності через нижчі, ніж у чоловіків, пенсії⁴⁰ та перешкодами в доступі до інформації про продовольчу допомогу через більшу ізоляваність, оскільки вони частіше проживають самі внаслідок гендерного розриву в середній тривалості життя⁴¹. Попри те, що за минулий рік в економіці спостерігалася певна стабілізація рівня інфляції та безробіття⁴², купівельна спроможність вразливих груп населення залишається низькою. Ромські спільноти, особливо жінки, як і раніше, продовжують стикаються з перешкодами у доступі до продовольчої допомоги через поширені щодо них упередження та відсутність документів⁴³.

На доступ до продовольства впливає брак транспортних засобів і пошкодження через постійні обстріли шляхів сполучення та інфраструктури, зокрема енергетичних і зрошувальних систем, складських приміщень, портів і дамб, особливо поблизу лінії фронту. Це не лише впливає на доступність продовольства, але й підриває можливості доступу до засобів до існування⁴⁴. ДГ, які мають невеликі земельні ділянки чи сади, надають пріоритет вирощуванню овочів та інших харчових продуктів для поповнення запасів продуктів⁴⁵. Але це стає дедалі складнішим завданням через збільшення забруднення мінами та боєприпасами, що не вибухнули: за підрахунками, близько 2 млн мін розкидані у полях, лісах та на території населених пунктів⁴⁶.

За даними Міністерства економіки України, через мінне забруднення потенційно непридатні для використання приблизно 17,4 млн га⁴⁷. Водночас Міністерство сільського господарства України повідомляє, що наразі недоступні приблизно 20% земель, які використовували для вирощування сільськогосподарських культур у 2021 р.⁴⁸ Сільські мешканці, особливо ті, які проживають поблизу

33 ФГД у межах ОГА 2024 р.

34 Інформаційна мережа продовольчої безпеки (2023 р.). [Україна: гостра нестача продовольства](#); Вос Р. (4 квітня 2024 р.). [Війна в Україні продовжує підривати продовольчу безпеку мільйонів людей](#)

35 ОДГ у межах ОГА 2024 р.

36 Кластер з питань продовольчої безпеки та засобів до існування (29 листопада 2023 р.). [Кластер продовольчої безпеки та засобів до існування «Люди з потребами та цільові завдання кластера, Україна, 2024 рік](#)

37 REACH/WFP (жовтень 2023 р.). [Багатосекторальна оцінка потреб \(БСОП\), 2023 рік – Попередні результати досліджень питання продовольчої безпеки](#)

38 Світовий банк, УУ, ЄС та ООН (лютий 2024 року). [Україна: третя оперативна оцінка збитків та потреб \(RDNA3\), лютий 2022 – грудень 2023 р.](#)

39 Інформаційна мережа продовольчої безпеки (2023 р.). [Україна: гостра продовольча незахищеність](#)

40 HelpAge International (23 лютого 2023 р.). [Україна: літні люди не можуть дозволити собі харчові продукти, ліки й інші предмети першої потреби](#)

41 Згідно з останніми доступними даними (2021 р.), середня тривалість життя чоловіків при народженні (66 років) була на 10 років коротшою, ніж у жінок (76 років). Докладніше див. у довідковій службі EU4GENDEREQUALITY (2023 р.). [Гендерний профіль України](#)

42 ACAPS (29 лютого 2024 р.). [Україна: сценарії – оновлення сценаріїв та огляд ситуації 2024 року](#); Світовий банк (квітень 2024 рік). [Огляд проблем бідності та рівності: Україна](#)

43 Білак Г. (3 листопада 2023 р.). [Україна: «так живе більшість ромських дівчат»](#) 44 ACAPS (29 лютого 2024 р.). [Україна: сценарії – оновлення сценаріїв та огляд ситуації 2024 року](#); УКГС (3 січня 2024 р.). [План гуманітарних потреб та реагування для України на 2024 рік \(грудень 2023 року\)](#)

45 ФГД у межах ОГА 2024 р.

46 Стюарт Б. (2 травня 2024 р.). [Найбільше у світі мінне поле: протипіхотні міни є частиною смертоносної спадщини війни в Україні](#)

47 Кластер з питань продовольчої безпеки та засобів до існування (11 червня 2024 р.). [ФАО в Україні: оновлення інформації щодо гуманітарного реагування, 5 червня 2024 р.](#)

48 Європейська рада в дії (лютий 2024 р.). [Економічні наслідки війни Росії в Україні: реамТПія Європейської ради](#)

зон ведення бойових дій, втратили свій виробничий потенціал через переміщення, пошкодження угідь, інфраструктури й обладнання, а також через відсутність доступу до ключових виробничих ресурсів⁴⁹. Хоча доступ маргіналізованих ДГ до продовольчої допомоги у сільській місцевості залишається ускладненим, ФГД за участю сільських жінок та чоловіків показали, що тісніша співпраця між волонтерами та місцевою владою допомогла виявити найбільш вразливі домогосподарства ВПО та надавати їм цільову допомогу.

Засоби до існування

ПОТОЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ

ВПО досі стикаються з більшими перешкодами у працевлаштуванні та частіше повідомляють про вичерпання власних заощаджень, через що вони вимушені покладатися на гуманітарну допомогу та виплати⁵⁰. Переміщені ДОЖ, ДОЖ з дітьми, ромська спільнота, люди старшого віку та люди з інвалідністю продовжують повідомляти про те, що вони зазнають дискримінації та відчувають тиск, що змушує їх погоджуватися на роботу з нижчою заробітною платою чи менш безпечними умовами праці.

Брак дитячих закладів та центрів надання соціальних послуг із догляду за дітьми продовжує виступати головною перешкодою для зайнятості жінок, обмежуючи їхній доступ до засобів існування⁵¹. Згідно з повідомленнями, жінки дедалі частіше шукають роботу на неповний день, тимчасову роботу та разові короткострокові підробітки, щоб збалансувати оплачувану зайнятість зі своїми домашніми обов'язками⁵².

У зв'язку з посиленням військової мобілізації, ті чоловіки та представники/ць ЛГБТКІ+, які обирають стратегії ухилення, зіштовхуються з труднощами в доступі до працевлаштування, програм підвищення кваліфікації, послуг соціальної підтримки (включно з програмами грошової допомоги) та інших можливостей всередині країни або за її межами, оскільки можуть обмежувати власне пересування й уникати офіційної реєстрації. У результаті, дедалі

більше чоловіків працюють у неформальному секторі та шукають можливості працевлаштування «за усною домовленістю»⁵³.

Загальне скорочення можливостей працевлаштування та брак безпечного середовища, у поєднанні зі збільшенням витрат домогосподарств, досі змушують жінок та чоловіків переміщуватися⁵⁴. Але на нових місцях ВПО часто зіштовхуються з проблемою невідповідності власної кваліфікації та навичок вимогам наявних вакансій через регіональну спеціалізацію промислової та сільськогосподарської діяльності. Ця невідповідність між наявними робочими місцями та навичками ВПО чи осіб, які повернулися, досі виступає основною перешкодою для їхнього працевлаштування⁵⁵.

У ФОКУСІ

Попри серйозні виклики, жінки-підприємці відіграють вирішальну роль в економіці України. Наразі кожне друге нове підприємство в країні засноване жінкою, і лише в 2023 р. українські жінки створили понад 10 000 нових компаній⁵⁶. Попри таке різке зростання, на початок 2024 р. (та відповідно до попередніх тенденцій у сфері зайнятості) жінки були менше представлені у складі робочої сили та становили 76% офіційно зареєстрованих безробітних⁵⁷. Проблеми в доступі до засобів до існування є повсюдними, оскільки загальний дохід ДГ знизився, а рівень безробіття зріс. Ця тенденція особливо поширена серед ВПО та осіб, які повернулися, та посилює їхню залежність від гуманітарної допомоги та програм соціального захисту, які реалізуються Урядом України (УУ), таких як кредити під низькі відсотки для фермерів та малого бізнесу⁵⁸.

Станом на грудень 2023 р. 4,4 млн українців повернулися додому⁵⁹. У процесі реінтеграції ці люди стикаються зі складними та комплексними проблемами, особливо в тому, що стосується працевлаштування та засобів до існування, необхідності ремонту та пошуку нового житла, а також через поширеність вибухонебезпечних предметів та нерозірваних боєприпасів⁶⁰.

53 Там само.

54 REACH (28 травня 2024 р.). [Багатосекторальна оцінка потреб \(БСОП\), 2023 рік: огляд ситуації в економіці та з засобами до існування, травень 2024 року | Україна](#)

55 Докладніше див. у серії матеріалів [Оперативні економічні оцінки групи REACH](#)

56 ООН Жінки (22 лютого 2024 р.). [Понад 8 мільйонів жінок та дівчат в Україні потребуватимуть гуманітарної допомоги у 2024 році](#)

57 УКРІНФОРМ (20 лютого 2024 р.). [В Україні безробіття скоротилося майже удвічі](#)

58 УКГС (3 січня 2024 р.). [План гуманітарних потреб та реагування для України на 2024 рік \(грудень 2023 р.\)](#)

59 МОМ (13 березня 2024 р.). [Стратегічний план реагування: Україна та сусідні країни у 2024–2026 роках](#)

60 УКГС (3 січня 2024 р.). [План гуманітарних потреб та реагування для України на 2024 рік \(грудень 2023 р.\)](#)

49 ФАО (2024 р.). [Україна: план екстреного реагування, січень – грудень 2024 року: захист сільськогосподарських джерел заробітку сільського населення на постраждалих від війни територіях](#)

50 МОМ (квітень 2024 р.). [Україна, тематичний огляд «Економічна стійкість у воєнний час: доходи, зайнятість та соціальна допомога в Україні» \(квітень 2024 р.\)](#)

51 Єдність за майбутнє (2023 р.). [Презентація дослідження: Жінки в Україні в умовах війни](#)

52 ІКІ у межах ОГА 2024 р.

Труднощі щодо засобів до існування, з якими стикаються ВПО й особи, що повернулися, посилюються впливом вразливості, що зумовлена статтю, віком та наявністю інвалідності. Проблеми із засобами до існування є ще більш актуальними для ромської спільноти та представників/ниць ЛГБТКІ+; під час ФГД вони повідомляли, що стикаються з дискримінацією в доступі до можливостей працевлаштування та отримання гуманітарної допомоги. Усі ДГ змушені шукати альтернативні джерела доходу, зокрема і через те, що існуючі формальні системи соціального захисту скорочуються й стають менш надійними. Зазвичай, у всіх вікових групах із безробіттям стикається більше жінок, ніж чоловіків; також більше жінок, ніж чоловіків, покладаються на гуманітарну допомогу. В одному з останніх досліджень близько 23% ДОЖ повідомили про надзвичайну потребу в засобах до існування у порівнянні з 14% ДОЧ⁶¹.

Жінки, які брали участь у ФГД, особливо ті, в ДГ яких проживають утриманці або особа з інвалідністю, повідомляли про кілька перешкод для стабільної зайнятості. Серед них: домашні обов'язки, труднощі з доступом до гуманітарної допомоги та відсутність допоміжних соціальних послуг, таких як кваліфікований догляд за людьми з інвалідністю⁶². Також переміщені ДОЖ мають у розпорядженні менше часу, енергії та ресурсів для проходження програм професійної підготовки, в тому числі через відсутність необхідних послуг, таких як догляд за дітьми або транспортне сполучення⁶³. Зокрема, через розірвання соціальних мереж ВПО мають обмежену підтримку в приймаючих громадах. Це призводить до занепокоєння жінок через

питання безпеки, оскільки вони змушені залишати своїх дітей без нагляду, шукаючи роботу, щоб утримувати ДГ⁶⁴. Деякі респондентки ділилися власними підходами до вирішення цієї проблеми, що передбачали об'єднання ресурсів та часу працюючих матерів для спільного догляду за дітьми⁶⁵.

Хоча на українському ринку праці досі переважають моделі зайнятості, зумовлені професійною сегрегацією за ознакою статі, є дедалі більше свідчень, що жінки опановують ті сфери та ролі, в яких раніше домінували чоловіки, наприклад, водіння вантажівок, охоронну діяльність, слюсарство та роботу операторами верстатів⁶⁶. Попри це, так само, як і до повномасштабної війни⁶⁷, ДОЖ повідомляють про нижчі рівні доходів, ніж ДОЧ, та залежність від менш стабільних джерел доходу (відповідно 58% проти 45%)⁶⁸.

Люди старшого віку продовжують відчувати труднощі, наголошуючи, що розмір щомісячних пенсійних виплат, які вони отримують, є недостатнім⁶⁹. Жінки старшого віку постають перед більшими викликами у задоволенні своїх основних потреб, ніж чоловіки старшого віку, оскільки їхні пенсії у середньому на 30% менші⁷⁰. Ці проблеми можуть бути ще більш гострими для людей з інвалідністю, оскільки розмір пенсій у зв'язку з інвалідністю становить від 50% до 100% від розміру пенсій за віком.

61 Там само.

62 ФГД у межах ОГА 2024 р.

63 Єдність за майбутнє (2023 р.). Презентація дослідження: [Жінки в Україні в умовах війни](#)

64 ІКІ у межах ОГА 2024 р.

65 ФГД у межах ОГА 2024 р.

66 [Новий голос України \(3 травня 2024 року\). Брак чоловіків призводить до зміни ролей: українські жінки починають працювати у різних галузях](#)

67 Згідно з останніми наявними даними, у 2021 р. гендерний розрив в оплаті праці в Україні становив 18,6%. Докладніше див. у довідковій службі EU4GENDEREQUALITY (2023 р.). [Гендерний профіль України](#)

68 REACH (2024 р.). [Багатосекторальна оцінка потреб, 2023 рік: огляд ситуації в економіці та з засобами до існування, травень 2024 р.](#)

69 МОМ (15 квітня 2024 р.). [Визначення вразливості: вплив змін у допомозі на проживання для ВПО, квітень 2024 р.](#)

70 HelpAge International (23 лютого 2023 р.). [Україна: літні люди не можуть дозволити собі харчові продукти, ліки й інші предмети першої потреби](#)

2.2. Здоров'я

ПОТОЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Руйнування медичних закладів та шляхів сполучення продовжує позначатися на доступі населення до первинної медико-санітарної допомоги, особливо для людей, які мають обмежену мобільність, як-от люди з інвалідністю та люди старшого віку⁷¹. Часті знеструмлення через пошкодження енергетичної інфраструктури, брак персоналу, перебої з постачанням медикаментів та їхнє здорожчання також негативно впливають на доступ до медичних послуг⁷².

Люди старшого віку продовжують зіштовхуватись із додатковими перешкодами у доступі до первинної медичної допомоги. Це зумовлено недостатністю фінансових ресурсів, які вони отримують у вигляді фіксованого пенсійного доходу, та обмеженим доступом до інформації та можливостей телемедицини через низьку цифрову грамотність⁷³. На додачу до збільшення витрат на послуги охорони здоров'я, супутні витрати, зокрема на транспортні послуги, є серйозним бар'єром для тих, хто часто потребує медичної допомоги⁷⁴.

Хронічні та інфекційні захворювання досі залишаються суттєвими проблемами⁷⁵. Чоловіки продовжують демонструвати менші настанови щодо піклування про власне здоров'я через вплив соціальних норм і стереотипів навколо розуміння маскулінності⁷⁶ та депроріоритизувати медичні послуги порівняно з більш нагальними потребами.

У ФОКУСІ

Результати однієї з останніх оцінок показують, що як ДОЖ, так і ДОЧ вважають доступ до медичних послуг та забезпечення медикаментами першочерговими потребами; при цьому більший відсоток саме ДОЖ пріоритизують ці потреби⁷⁷. Послуги у сфері охорони здоров'я та медичні препарати також є пріоритетними потребами для ДГ, у яких

проживає людина з інвалідністю (54%), та ДГ, де є люди старшого віку (57%)⁷⁸.

Дуже помітними є гендерні та вікові відмінності у доступі до первинної медико-санітарної допомоги. ОДГ показує, що доступ до закладів первинної медико-санітарної допомоги вищий у дорослих жінок (85%), ніж у дорослих чоловіків (67%), а у дорослих він вищий, ніж у людей старшого віку (лише 70% жінок у віці та 64% чоловіків старшого віку повідомили про наявність доступу до медичних послуг). Чоловіки старшого віку, ВПО та мешканці сільської місцевості повідомляють про найнижчий доступ до медичного обслуговування. Учасники/ці ІКІ також висловили занепокоєння з приводу того, що ті молоді люди, які намагаються не привертати до себе уваги, щоб уникнути призову на військову службу, можуть не мати належного доступу до медичних послуг, що обумовлює для них серйозні ризики через незадоволені потреби у сфері охорони здоров'я. Учасники/ці ФГД також повідомляли, що чоловіки старшого віку не звертаються по медичну допомогу, особливо психологічну підтримку, оскільки пріоритезують більш нагальні потреби. Ромські спільноти відчують труднощі з доступом до медичних послуг через відсутність документів, що посвідчують особу, та низький рівень обізнаності про доступні послуги⁷⁹.

Рівень фізичних ушкоджень, пов'язаних із війною, зростає, і медичні заклади повідомляють про значний приплив пацієнтів із травмами, особливо у сільській місцевості та в зонах ведення активних бойових дій⁸⁰. Згідно з оцінками станом на лютий 2024 р., щонайменше 35 000 людей в Україні потребували протезування, і ця кількість постійно зростає⁸¹. Нещодавня оцінка свідчить про те, що чоловіки у віці 26–50 років частіше, ніж жінки цього віку, повідомляють про потреби у травматологічній допомозі та реабілітації⁸². Але в умовах і без того перевантаженої системи охорони здоров'я доступ до послуг фізичної реабілітації у всій країні залишається обмеженим.

71 ВООЗ (21 травня 2024 р.). [Удосконалення фінансування первинної медико-санітарної допомоги в Україні: аналіз витрат постачальників та наслідків війни](#)

72 Там само; ІКІ у межах ОГА 2024 р.

73 REACH (23 квітня 2024 р.). [Багатосекторальна оцінка потреб \(БСОП\): огляд ситуації зі статтю, віком та інвалідністю — січень 2024 р., Україна](#)

74 ІКІ у межах ОГА 2024 р.

75 Міжнародний комітет порятунку (1 квітня 2024 р.). [Звіт про багатосекторальну оцінку потреб в Україні, березень 2024 р.](#)

76 ЮНФПА (2008 р.). [Сучасне розуміння маскулінності: ставлення чоловіків до гендерних стереотипів та насильства щодо жінок](#)

77 39% ДОЖ та 31% ДОЧ зазначили, що медикаменти є першочерговою потребою; потреби в медичній допомозі визначили як першочергові 28% ДОЖ та 23% ДОЧ. Докладніше див.: REACH (23 квітня 2024 р.). [Багатосекторальна оцінка потреб \(БСОП\): огляд ситуації зі статтю, віком та інвалідністю — січень 2024 р., Україна](#)

78 Там само.

79 Державна служба України з етнополітики та свободи совісті. [Ромська стратегія до 2030 року](#) (дата звернення: 20 червня 2024 р.)

80 Міжнародний комітет порятунку (1 квітня 2024 р.). [Звіт про багатосекторальну оцінку потреб в Україні, березень 2024 р.](#)

81 Сіак І. (21 лютого 2024 р.). [Чи може Україна задовольняти дедалі більшу потребу протезування?](#)

82 REACH (23 квітня 2024 р.). [Багатосекторальна оцінка потреб: огляд ситуації зі статтю, віком та інвалідністю, січень 2024 р.](#)

2.2.1. Сексуальне та репродуктивне здоров'я (СРЗ)

ПОТОЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Загальний вплив війни Російської Федерації проти України на заклади охорони здоров'я дедалі більше обмежує доступ до послуг у сфері СРЗ. Ця проблема особливо актуальна в сільській місцевості, оскільки послуги СРЗ часто надають у лікарнях, розташованих у містах⁸³. Попри брак часу, фінансові труднощі та занепокоєння щодо безпеки під час поїздок, мешканці сільської місцевості отримують доступ до послуг СРЗ через перенаправлення до міських закладів⁸⁴.

Обмежений доступ до послуг охорони здоров'я матері та дитини продовжує підвищувати вразливість вагітних та жінок, які годують грудьми, а також їхніх новонароджених дітей, до ризиків, пов'язаних із недостатнім харчуванням та смертністю⁸⁵. Це особливо стосується ромських жінок, які часто народжують удома й не звертаються за свідоцтвами про народження дитини через відсутність власних документів⁸⁶.

У ФОКУСІ

Однією з ключових перешкод для отримання послуг у сфері СРЗ є їхня слабка інтеграція в систему первинної медико-санітарної допомоги. Частково це пов'язано з браком розуміння в лікарів загальної практики та сімейних лікарів їхньої ролі в наданні послуг СРЗ⁸⁷. Тож прослідковується тенденція, згідно з якою ці медичні працівники можуть перенаправляти пацієнток до спеціалізованих фахівців/чинь, зокрема акушерок, або вимагати проходження додаткових адміністративних та медичних процедур для отримання послуг СРЗ через відсутність у них навичок або бажання їх надавати⁸⁸. Це означає, що до акушерок спрямовують не лише з приводу допологових консультацій та послуг, пов'язаних із вагітністю, але й для отримання інших послуг у сфері СРЗ, таких як планування сім'ї, скринінг на захворювання та надання інформації про репродуктивне здоров'я. Ситуація загострюється нестачею кваліфікованих акушерок, особливо на сході та півдні країни, оскільки багато з них виїхали з країни через війну.

Необхідність орієнтуватися у складних системах направлень до лікарів і відсутність підготовлених фахівців з питань СРЗ, а також інші проблеми у сфері охорони здоров'я дедалі більше ускладнюють доступ людей до послуг СРЗ. Жінки з інвалідністю та представники/ниці ЛГБТКІ+ можуть стикатися з дискримінацією в медичних закладах та не отримувати належного лікування через відсутність інклюзивних медичних практик⁸⁹. Дослідження також наголошують на поширеності стигматизації, з якою стикаються представниці таких груп, як дівчата-підлітки, ВІЛ-позитивні жінки та секс-працівниці, коли звертаються за послугами СРЗ⁹⁰. Обмеженість постачання медикаментів і брак фінансових ресурсів створюють додаткові перешкоди для доступу трансгендерних та інтерсекс-осіб до лікування ВІЛ та гормональної терапії, що призводить до серйозних ризиків для їхнього здоров'я⁹¹.

«Під час війни потреби кожної людини збільшилися. Щодо ситуації в селі Циркуни, то там нічого немає. Потрібно їхати до Харкова, і гуманітарні організації підтримують такі перенаправлення».

Доросла жінка, ФГД у селі Циркуни Харківської області.

Ще однією важливою перешкодою є поширене уявлення про те, що питання прав і послуг у сфері СРЗ не є наразі пріоритетними; цю думку особливо підтримують люди старшого віку та чоловіки, але не лише вони. Учасники/ниці ФГД зазначали, що СРЗ сприймається як питання «жіночого здоров'я», а деякі чоловіки відмовлялися відповідати на будь-які питання щодо СРЗ, наголошуючи, що зараз не час для таких обговорень. Інше дослідження показало, що впродовж 2021-2023 рр. рівень підтримки тези про те, що абсолютно необхідно, аби «жінки мали свободу робити аборти», знизився на 10% серед жінок і на 9% серед чоловіків; це свідчить про потенційне зниження усвідомлюваної необхідності послуг СРЗ⁹².

83 NIAS та VOICE (травень 2022 р.). [Очікуючи, коли небо закрититься: безпрецедентна криза, з якою стикаються жінки та дівчата, які втікають з України](#)

84 ФГД у межах ОГА 2024 р.

85 УКГС (3 січня 2024 р.). [План гуманітарних потреб та реагування для України на 2024 рік \(грудень 2023 року\)](#)

86 Білак Г. (3 листопада 2023 р.). [Україна: «так живе більшість ромських дівчат»](#)

87 Робоча група з питань СРЗ. [МППП / комплексні послуги СРЗ в Україні](#) (дата звернення: 10 червня 2024 р.)

88 ІКІ у межах ОГА 2024 р.

89 УВКБ ООН та Кластер з питань захисту (17 травня 2022 р.). [Захист представників/ниць спільноти ЛГБТКІ+ у контексті заходів реагування в Україні](#)

90 PLAN International (червень 2024 р.). [Дівчата-підлітки у часи кризи: досвід України, Польщі та Румунії](#); Legalife-Україна (27 серпня 2022 р.). [Секс-індустрія, гендерно зумовлене насильство та епідемія ВІЛ під час війни в Україні](#); Альянс з питань охорони здоров'я населення (2023 р.). [Жінки та війна: ризики ВІЛ-інфікування в Україні](#)

91 УВКБ ООН та Кластер з питань захисту (17 травня 2022 р.). [Захист представників/ниць спільноти ЛГБТКІ+ у контексті заходів реагування в Україні](#)

92 SeeD, ПРООН та USAID (5 листопада 2023 р.). [Огляд гендерних аспектів в Україні: результати reSCORE 2023 року \(вересень 2023 р.\)](#)

2.2.2. Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка (ПЗПСП)

ПОТОЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Роз'єднання сімей, спричинені війною Російської Федерації проти України руйнування, розрив мереж підтримки друзів і сусідів, а також постійний страх за благополуччя близьких людей залишаються основними причинами психологічного стресу, незалежно від статі, віку, місцезнаходження та статусу переміщеної особи⁹³.

Жінки продовжують надавати гуманітарну допомогу як волонтерки попри ризики емоційного вигорання та негативні наслідки для психічного здоров'я. Суспільні очікування та тиск на жінок щодо необхідності виконувати їхні «природні» обов'язки з догляду, впливають на те, що жінки продовжують надавати волонтерську допомогу в умовах посилення стресових факторів, таких як збільшення обсягу домашніх обов'язків та фінансові проблеми⁹⁴.

Відсутність загальної безпеки, проходження військової служби та посилення тиску, пов'язаного з мобілізацією, неспроможність фінансово забезпечити свої сім'ї залишаються основними факторами стресу для чоловіків⁹⁵.

Маргіналізовані групи, включно з представниками/цями ЛГБТКІ+ спільноти⁹⁶, продовжують стикатися з перешкодами у доступі до ПЗПСП через дискримінацію та стигматизацію з боку надавачів послуг, а ромська спільнота - через додаткові мовні та культурні бар'єри⁹⁷.

У ФОКУСІ

Широковідомий той факт, що повномасштабне російське вторгнення в Україну негативно позначилося на психічному здоров'ї людей через постійні обстріли, невпевненість у майбутньому, страх смерті членів родини та навантаження, пов'язане з необхідністю протистояти численним наслідкам війни⁹⁸. Згідно з результатами дослідження психічного здоров'я, яке проводили з використанням 5-бального Індексу благополуччя Всесвітньої організації охорони здоров'я (Індекс ВООЗ-5), до груп населення з найнижчими суб'єктивними показниками благополуччя належали жінки, люди у віці 46 років і старші, мешканці півдня й сходу країни, а також ті, хто відчував нестачу фінансових ресурсів⁹⁹. Ці дані відповідають висновкам ФГД, які показують, що жінки, люди старшого віку та діти мають особливі потреби у послугах ПЗПСП.

⁹³ ОДГ та ФГД у межах ОГА 2024 р.

⁹⁴ ІКІ за участі жіночих правозахисних організацій у межах ОГА 2024 р.

⁹⁵ ГО «Дівчата» та HIAS (9 жовтня 2023 р.). [Оцінка потреб у ПЗПСП – Україна через 18 місяців: оцінка потреб у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки у всій Україні](#)

⁹⁶ УВКБ ООН та Кластер з питань захисту (17 травня 2022 р.). [Захист представників/спільноти ЛГБТКІ+ у контексті заходів реагування в Україні](#)

⁹⁷ Фундація «Роми для Європи» (квітень 2024 р.). [Звіт: боротьба за більш справедливе майбутнє](#)

⁹⁸ Всесвітній економічний форум (31 травня 2024 р.). [Олена Зеленська: «Війна завдає шкоди психічному здоров'ю в усьому світі, навіть серед людей, які живуть у безпеці»](#)

⁹⁹ ГО «Дівчата» та HIAS (9 жовтня 2023 р.). [Оцінка потреб у ПЗПСП – Україна через 18 місяців: оцінка потреб у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки у всій Україні](#)

Але, враховуючи різні стресові фактори, з якими також стикаються чоловіки, та усталену стигматизацію тих чоловіків, які звертаються по допомогу, можна припустити, що вони схильні замовчувати або не визнавати свої потреби в ПЗПСП (особливо чоловіки у віці 60+). Дійсно, 90% чоловіків, які брали участь у іншому опитуванні, не мали досвіду звернення за професійною психологічною підтримкою, попри значний стрес¹⁰⁰.

Порівняно з чоловіками, жінки, зазвичай, частіше скаржаться на фізичні симптоми стресу, такі як безсоння, втома, труднощі з концентрацією уваги, біль у тілі, перепади настрою та апатія¹⁰¹. Хоча участь жінок у волонтерських групах та об'єднаннях полегшує їм доступ до інформації про послуги ПЗПСП та сприяє їхнім зверненням по допомогу¹⁰², підвищені очікування щодо їхньої відповідальності за підтримку інших людей зменшують позитивний вплив волонтерських мереж. Під час ФГД жінки зазначали, що потребують підтримки, щоб упоратися з дедалі більшим тиском та фінансовими обмеженнями.

Доступ до ПЗПСП залишається нерівномірним залежно від статі та віку; про менший доступ повідомлять чоловіки та люди старшого віку¹⁰³. ВПО також часто виявляються менш обізнаними щодо послуг ПЗПСП на новому місці

100 ЮНФПА (19 листопада 2023 р.). [ЮНФПА запустив онлайн-чат психологічної підтримки для чоловіків](#)

101 ГО «Дівчата» та NIAS (9 жовтня 2023 р.). [Оцінка потреб у ПЗПСП — Україна через 18 місяців: оцінка потреб у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки у всій Україні](#)

102 ООН Жінки (2023 р.). [Звіт: вплив проблем безпеки на дівчат та хлопців, жінок та чоловіків в Україні](#)

103 ОДГ у межах ОГА 2024 р.: 86% дорослих жінок, 72% дорослих чоловіків, 69% літніх жінок та 67% літніх чоловіків підтвердили доступ до ПЗПСП.

проживання, тож вони можуть не звертатися по допомогу. Під час ФГД жінки, особливо ті, в ДГ яких проживають діти та люди з інвалідністю (і які, відповідно, мають значно менше часу через доглядові обов'язки), зазначали, що мобільні клініки, які пропонують послуги у сфері ПЗПСП, значно полегшили їм доступ до такої необхідної підтримки.

2.3. Водопостачання, санітарія та гігієна (ВСГ)

ПОТОЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Постачання чистої води продовжує залишатися проблемою на всій території України, особливо в населених пунктах на півдні та сході країни, які постраждали від бойових дій, а водопостачання часто переривається через руйнування інфраструктури внаслідок обстрілів¹⁰⁴.

Зберігається попит на спеціальні засоби гігієни, такі як гігієнічні засоби для людей старшого віку, які страждають на нетримання сечі, та засоби менструальної гігієни для дівчат-підлітків та жінок репродуктивного віку, особливо у сільській місцевості¹⁰⁵.

У багатьох МТП критично важливою проблемою залишається розділення санітарно-гігієнічних приміщень за ознакою статі та забезпечення їхньої інклюзивності; це створює додаткові безпекові ризики для жінок і дівчат, а також проблеми із доступністю для людей з інвалідністю та людей у віці 60+¹⁰⁶.

У ФОКУСІ

За даними Кластеру з питань ВСГ, лише у 2024 р. 9,6 млн українців потребуватимуть основних послуг у сфері водопостачання та санітарії¹⁰⁷. Ці потреби посилюються невідзначеністю щодо можливостей обладнання та ремонту систем водопостачання, що пошкоджені через обстріли, які не припиняються, зростанням витрат і зниженням доходів, втратою обладнання та браком кваліфікованої робочої сили через переміщення населення та посилення військової мобілізації¹⁰⁸. У сільській місцевості та в населених пунктах поблизу зони ведення бойових дій часто виникають перебої в роботі центральних систем

104 Water Mission International (23 лютого 2024 р.). [Безпечна вода уже два роки рятує життя в Україні в умовах війни](#)

105 ОДГ у межах ОГА 2024 р.

106 REACH (12 березня 2024 р.). [Моніторинг колективних центрів в Україні, раунд 12](#)

107 Світовий банк, УУ, ЄС та ООН (лютий 2024 року). [Україна: третя оперативна оцінка збитків та потреб \(RDNA3\), лютий 2022 – грудень 2023 р.](#)

108 ІКІ у межах ОГА 2024 р.

водопостачання¹⁰⁹. Це особливо впливає на людей з низьким рівнем доходу або обмеженою мобільністю, в тому числі через високу вартість води та транспортних послуг¹¹⁰.

У місцях із пошкодженими системами водопостачання, де підтримка надається гуманітарними організаціями, більшість респондентів/ок ОДГ (87%), які користувалися пунктами розподілу води, повідомили, що отримують її менше ніж за 30 хвилин. Респондент(к)и ІКІ визнали, що відносно малий час очікування та спільна відповідальність за заготівлю води в ДГ сприяють зменшенню навантаження іншою доглядовою працею, яку виконують жінки. Разом із тим, люди старшого віку під час ФГД висловлювали занепокоєння щодо відстані до пунктів водопостачання. Понад 70% усіх жінок та чоловіків, які брали участь в ОДГ, вважали доступ до пунктів розподілу води безпечним. У ромських громадах доступ до безпечної води та засобів санітарії був серйозною проблемою ще до повномасштабного вторгнення¹¹¹, і ця проблема значно загострилася. Усі ромські жінки, які брали участь у ФГД, повідомили, що в їхніх будинках немає надійного постачання чистої води та туалетів.

Населення продовжує потребувати гуманітарної допомоги для задоволення специфічних гігієнічних потреб. Згідно з даними ОДГ, 92% дорослих жінок зазначили, що їхньою основною потребою в засобах менструальної гігієни є одноразові прокладки; 83% із них повідомили, що всі їхні гігієнічні потреби задоволені. Хоча усі респондент(к)и надавали перевагу отриманню готівкових виплат для купівлі предметів гігієни, учасниці ФГД висловили схвальне ставлення й до роздачі засобів менструальної гігієни. Високовартісні товари, які користуються високим попитом, такі як гігієнічні засоби для людей із нетриманням сечі, стають менш доступними через зростання витрат та ускладнення постачання, особливо в сільській місцевості та на територіях, розташованих поблизу ведення бойових дій. Постачальникам цим товарів важко діставатися до населених пунктів, де ведуться інтенсивні обстріли, або працювати в сільській місцевості, де відсутні великі мережі супермаркетів; через це, для придбання товарів їхнім мешканцям доводиться долати великі відстані. Це призводить до збільшення транспортних витрат і підвищення безпекових ризиків; відповідно, люди з обмеженою мобільністю, як-от люди старшого віку та люди з інвалідністю, мають недостатній доступ до цих засобів¹¹².

Постановою Кабінету Міністрів України від 1 вересня 2023 р. № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб»¹¹³ передбачені мінімальні стандарти МТП у сфері ВСГ, зокрема наявність санітарно-гігієнічних приміщень, які були б розділені за статтю та доступні для людей з інвалідністю, а також обладнані внутрішніми замками; гуманітарні організації залучаються до моніторингу цих вимог. Проте моніторингове дослідження МТП, що проводили у квітні 2024 р., показало, що лише 60% з них мають достатню кількість туалетів, та 54% - достатню кількість ванних кімнат¹¹⁴. Було встановлено, що менше третини туалетів та ванних кімнат розділені за статтю, а часткове розділення має місце у 14% та 10% відповідних приміщень, що призводить до зростання безпекових ризиків для жінок і дівчат. Також лише 24% МТП мали туалети та ванні кімнати, пристосовані для людей з інвалідністю, що ускладнювало безпечне задоволення їхніх потреб у послугах ВСГ. Попри обмежену інформацію щодо досвіду ЛГБТКІ+ спільноти в доступі до послуг ВСГ, дані підтверджують, що ця група зіштовхується з підвищеними ризиками дискримінації та насильства під час користування громадськими туалетами та ванними кімнатами¹¹⁵.

109 DFS та IMPACT Initiatives (2024 р.). [Криза в Україні. Аналіз ситуації. 5 березня 2024 р.](#)

110 ІКІ у межах ОГА 2024 р.

111 Фондація «Роми для Європи» (квітень 2024 р.). [Звіт: боротьба за більш справедливе майбутнє](#)

112 ІКІ у межах ОГА 2024 р.

113 Кабінет Міністрів України. (1 вересня 2023 р.). [Постанова 930 «Про деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб»](#)

114 REACH (12 березня 2024 р.). [Моніторинг колективних центрів в Україні. раунд 12](#)

115 Фонд «Вода для жінок» (Water for Women) (серпень 2022 р.). [Партнерство для змін: настанови для організацій ВСГ та інших уповноважених організацій](#)

2.4. Житло

ПОТОЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ

ДОЖ залишаються більш вразливими щодо доступу до належного житла та умов проживання, а такі фактори, як переміщення, наявна інвалідність, проживання в сільській місцевості та великий розмір ДГ, посилюють додаткові потреби в непродовольчих товарах (НПТ)¹¹⁶.

Для переміщених людей доступ до тимчасового житла ускладнюється через відсутність надійних мереж підтримки під час переміщення на нове місце невизначеного терміну, а також через посилення напруженості між ВПО та приймаючими громадами¹¹⁷.

Брак доступних притулків та тимчасового модульного житла, а також відсутність інклюзивного підходу під час надання гуманітарної допомоги людям з інвалідністю, залишаються поширеними проблемами у всій Україні¹¹⁸. Водночас представники/ниці ромської спільноти та ЛГБТКІ+ продовжують зіштовхуватися зі складнощами в доступі до різних варіантів житла через дискримінацію за ознакою етнічної належності та сексуальної орієнтації¹¹⁹.

У ФОКУСІ

Житлові потреби в Україні продовжують зазнавати впливу інтенсивних обстрілів, особливо на територіях, що наближені до зон ведення бойових дій. Згідно з результатами одного дослідження, майже половина опитаних на сході та півдні країни повідомили про пошкодження свого житла, і лише 40% з них змогли скористатися послугами ремонту¹²⁰. Загалом, за оцінками Кластера з питань житла, у 2024 р. 7,9 млн українців потребуватимуть допомоги із житлом та НПТ¹²¹.

Майже три чверті усіх респондентів/ок ОДГ зазначили, що почуваються безпечно у своїх помешканнях, незалежно від того, проживають вони у міській чи сільській місцевості. Переміщені жінки дещо рідше зазначали, що почуваються в безпеці (69%), ніж переміщені чоловіки (73%) та жінки, які

не є переміщеними особами (71%); це може пов'язуватись із порушенням соціальних зв'язків ВПО у новому середовищі. В одній із нещодавніх оцінок зазначено, що зниження доходів, яке найгостріше відчувають переміщені жінки, які мають утриманців¹²², скорочує можливості їхнього доступу до безпечного житла, яке має необхідні санітарні умови, міцну конструкцію, доступне бомбосховище та розташоване у місцевості, де доступні послуги.

Оскільки через переміщення населення доступність недорогого орендованого житла знижується, дедалі більше жінок розраховують на виплати грошової допомоги для оплати оренди та комунальних послуг¹²³. Програми грошових виплат для допомоги з орендою житла¹²⁴ спрямовані на надання підтримки ВПО у вигляді орендної плати на певні періоди, щоб зменшити труднощі з пошуком відповідного житла.

Дедалі більша нестача кваліфікованих робітників (на будівельних майданчиках наразі бракує до 50% робітників¹²⁵) та будівельних матеріалів призводить до значних затримок із ремонтом житла, особливо у віддалених та важкодоступних сільських районах¹²⁶. Учасниці ФГД повідомляли, що роблять невеликий ремонт самостійно та за допомогою волонтерів зі своєї громади, - як для економії грошей, так і через брак кваліфікованої робочої сили. Ці нові навички, набуті жінками, можуть дати їм можливість перейти на оплачувану роботу у цьому секторі.

Ромські громади стикаються з додатковими перешкодами в доступі до послуг із ремонту житла через відсутність документів, пов'язаних із офіційною реєстрацією, що часто позбавляє їх можливості отримати компенсацію у разі пошкодження чи руйнування. Дискримінація досі залишається перешкодою для доступу ромського населення до притулків: у нещодавньому опитуванні половина ромських ВПО зазначили, що зазнали негативного упередженого ставлення під час пошуку притулку, і з них двом третинам було відмовлено у проживанні. Як наслідок, багато ромів змушені покладатися на сім'ю та друзів, щоб задовольнити свої потреби у безпечному притулку¹²⁷.

116 REACH (23 квітня 2024 р.). [Багатосекторальна оцінка потреб \(БСОП\): огляд ситуації зі статтю, віком та інвалідністю — січень 2024 р., Україна](#)

117 ОДГ у межах ОГА 2024 р.

118 Європейський форум з проблем інвалідності (24 лютого 2023 р.). [Рік війни: люди з інвалідністю в Україні](#)

119 Шевцова М. (5 квітня 2024 р.). [Квир-переміщення: становище української ЛГБТКІ-спільноти під час повномасштабного російського вторгнення](#); Oxfam (28 вересня 2023 р.). [Ще далі на задвірках: регіональний звіт про ромські громади, переміщені внаслідок кризи в Україні](#)

120 Норвезька рада у справах біженців (21 лютого 2024 р.). [Україна через два роки: руйнування та переміщення, руйнівні наслідки ескалації війни, розкриті у новому звіті НРБ](#)

121 Кластер з питань житла (квітень 2024 р.). [Оновлена інформація щодо реагування Кластера з питань забезпечення притулками](#)

122 Найнижчий рівень медіанного доходу в розрахунку на душу населення фіксується у ДГ, які очолює самотня жінка з щонайменше однією дитиною, а найвищий дохід був фіксований у ДГ, що складаються лише з чоловіків. REACH (23 квітня 2024 р.). [Багатосекторальна оцінка потреб \(БСОП\): огляд ситуації зі статтю, віком та інвалідністю — січень 2024 р., Україна](#)

123 Світовий банк, УВ, ЄС та ООН (лютий 2024 року). [Україна: третя оперативна оцінка збитків та потреб \(RDNA3\), лютий 2022 р. – грудень 2023 р.](#)

124 Кластер з питань житла (2024 р.). [Грошова допомога: рекомендації та настанови щодо надання допомоги з орендою житла для України](#)

125 Open4Business (9 листопада 2023 р.). [Опитування: нестача робітників у будівництві в Україні сягає 50% — опитування](#)

126 Reuters (22 березня 2024 р.). [Технологічний сектор України довів свою стійкість у воєнний час. Перспективні жіночі стартапи.](#)

127 Фондація «Роми для Європи» (квітень 2024 р.). [Звіт: боротьба за більш справедливе майбутнє](#)

Трансгендерні та небінарні люди можуть стикатися з перешкодами у доступі до житла через невідповідність гендерної ідентичності офіційним документам або упередженість приватних орендодавців, коли вони шукають варіанти оренди. Хоча деякі НУО надають притулки представникам/ницям ЛГБТК+ спільноти, щоб задовольнити їхні потреби в безпеці та підтримці, кількість таких притулків обмежена¹²⁸.

Загалом, потреби в тимчасовому житлі дедалі частіше задовольняються силами неформальних мереж. Дані ОДГ свідчать про те, що жінки та чоловіки усіх вікових груп можуть отримати тимчасовий притулок на кілька ночей від свого оточення частіше, ніж інші види допомоги, наприклад, фінансову чи у натуральній формі. Слід зазначити, що жінки старшого віку частіше мають змогу скористатися тимчасовим житлом через свої мережі підтримки, незалежно від статусу переміщених осіб, хоча причини такого стану речей залишаються незрозумілими.

2.5. Координація та управління місцями тимчасового проживання (СССМ)

ПОТОЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ

МТП продовжують відігравати вирішальну роль у підтримці найбільш вразливих переміщених осіб. Приблизно у 2 400 наявних в Україні МТП проживає понад 85 000 ВПО¹²⁹. Жінки становлять більшість мешканців МТП (62%), причому частка жінок старшого віку в МТП особливо значна, якщо порівнювати з демографічною структурою як переміщеного, так і непереміщеного населення¹³⁰.

Частка вразливих груп населення залишається високою серед мешканців МТП, зокрема DOJ, людей старшого віку, людей з інвалідністю, людей з хронічними захворюваннями (включно з тими, які мають проблеми у сфері психічного здоров'я) та багатодітних сімей. МТП також повідомляють про перебування дітей без супроводу дорослих та людей, які потребують додаткового догляду, який іноді неможливо забезпечити у таких центрах¹³¹.

Ромські спільноти та представники/ниці ЛГБТК+

128 Шевцова М. (5 квітня 2024 р.). [Квір-переміщення: становище української ЛГБТК+ спільноти під час повномасштабного російського вторгнення](#)

129 REACH (20 червня 2024 р.). [Україна: онлайн-мапа колективних центрів](#) (дата звернення: 20 червня 2024 р.)

130 REACH та Кластер з питань СССМ (3 травня 2024 р.). [Огляд та перспективи: довгострокові рішення для людей, що живуть у колективних центрах в Україні, травень 2024 р.](#)

131 Кластер з питань СССМ, REACH та УВКБ ООН (13 червня 2024 р.). [Моніторинг колективних центрів в Україні: раунд 12, березень-квітень 2024 р.](#)

продовжують зіштовхуватись із додатковими перешкодами в розміщенні в МТП через дискримінацію та утиски¹³².

Усталені проблеми гендерно зумовленого характеру пов'язані з браком приватності та гідних житлових умов у МТП, відсутністю безпечних санітарно-гігієнічних приміщень, а також обмеженою обізнаністю з питань ГЗН, СЕН та ризиків торгівлі людьми, та відсутністю систем повідомлення про такі випадки¹³³.

У ФОКУСІ

Численні оцінки свідчать про вищий рівень безробіття населення працездатного віку, яке мешкає у МТП. В одному дослідженні зазначено, що частка жінок у МТП, які були б зайняті у формальній або неформальній сфері, є особливо низькою (31%); значна частина цих жінок зайняті переважно веденням домашнього господарства та доглядом за дітьми¹³⁴. 73% респонденток ОДГ, які проживали у МТП (усі вони були дорослими жінками, 29% мали у своєму ДГ людину з інвалідністю), повідомили, що не мають оплачуваної роботи. На додачу до значних обов'язків із догляду, обмежений доступ до працевлаштування зумовлений фізичними обмеженнями, які не дають можливості працювати, браком наявних вакансій і відсутністю відповідних навичок у мешканців МТП; це стосується як жінок, так і чоловіків¹³⁵.

Попри те, що після прийняття Кабінетом Міністрів України Постанови від 1 вересня 2023 р. № 930 «Про деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб»¹³⁶ умови проживання у МТП поліпшилися, забезпечення їх відповідності мінімальним стандартам потребує значних зусиль. Попри досягнутий прогрес, станом на квітень 2024 р. лише близько 50% МТП мали інфраструктуру для людей з інвалідністю, таку як ліфти, пандуси та допоміжні поручні на дверях¹³⁷. Крім потреби у розділених за статтю санітарно-гігієнічних приміщеннях, учасники/ниці ФГД та ІКІ повідомляли про відсутність розділення за статтю у спальних зонах, які поділяють ДГ, що призводить до збільшення безпекових ризиків, особливо для жінок та дівчат.

132 Шевцова М. (5 квітня 2024 р.). [Квір-переміщення: становище української ЛГБТК+ спільноти під час повномасштабного російського вторгнення](#)

133 Кластер з питань СССМ, REACH та УВКБ ООН (2 лютого 2024 р.). [Моніторинг колективних центрів в Україні: раунд 11, грудень 2023 р.](#)

134 REACH та Кластер з питань СССМ (3 травня 2024 р.). [Огляд та перспективи: довгострокові рішення для людей, що живуть у колективних центрах в Україні, травень 2024 р.](#)

135 Там само.

136 Кабінет Міністрів України. (1 вересня 2023 р.). [Постанова 930 «Про деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб»](#)

137 Кластер з питань СССМ, REACH та УВКБ ООН (13 червня 2024 р.). [Моніторинг колективних центрів в Україні: раунд 12, березень-квітень 2024 р.](#)

Попри ці обмеження, усі респондентки ОДГ, які проживали у МТП, зазначили, що мають можливість користуватися медичними послугами та послугами у сфері ПЗПСП. Це відповідає результатам інших досліджень, згідно з якими мешканці МТП частіше, ніж інші ВПО, повідомляють про обізнаність щодо доступних послуг соціальної, психологічної та правової допомоги. Частково це можна пояснити доступністю таких послуг у центрах та пільговими цінами, завдяки чому мешканці отримують безоплатні або дешевші послуги або товари¹³⁸. Проте не всі респондентки ОДГ у МТП мали доступ до медичних препаратів; переважно це було пов'язано з нестачею фінансових ресурсів, про що учасниці ОДГ також повідомляли як про серйозну перешкоду. Інші ключові потреби, про які повідомляли жінки, що мешкають у МТП, охоплювали необхідність юридичної підтримки для отримання основних документів на житло та допомогу з возз'єднанням сім'ї.

Проведення систематичних консультацій з жінками, дівчатами, представниками/ницями ЛГБТКІ+ спільноти та людьми з інвалідністю щодо розбудови та реконструкції об'єктів для забезпечення їхньої безпеки та доступу до послуг було ключовою рекомендацією Стандартів роботи місць компактного проживання в Україні, що були затверджені у травні 2022 р.¹³⁹ Але виконання цієї рекомендації ще не впроваджено повною мірою¹⁴⁰. Станом на початок 2024 р., попри деякі поліпшення, у 42% МТП ще не функціонували механізми повідомлення про випадки ГЗН, торгівлі людьми та СЕН, і лише 31% адміністраторів МТП пройшли навчання з питань захисту (таких як захист від СЕН та запобігання ГЗН)¹⁴¹.

138 REACH та Кластер з питань СССМ. (3 травня 2024 р.). [Огляд та перспективи: довгострокові рішення для людей, що живуть у колективних центрах в Україні, травень 2024 р.](#)

139 Кластер з питань СССМ та УВКБ ООН (24 травня 2022 р.). [Стандарти роботи місць компактного проживання в Україні, травень 2022 р.](#)

140 ІКІ у межах ОГА 2024 р.

141 Кластер з питань СССМ, REACH та УВКБ ООН (2 лютого 2024 р.). Моніторинг колективних центрів в Україні: раунд 11, грудень 2023 р.

2.6. Освіта

ПОТОЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Жінки та чоловіки, незалежно від місцевості проживання, продовжують пріоритизувати освіту дівчат та хлопців: лише 3% сімей в ОДГ зазначили, що не відправляють своїх дітей до школи взагалі. Діти з інвалідністю, які залучені до системи формальної освіти, частіше не відвідують школу (ані дистанційно, ані очно, ані у гібридному режимі), ніж діти, які не мають інвалідності¹⁴².

Можливості освіти продовжують суттєво покладатися на онлайн-навчання, яке, в свою чергу, залежить від наявності необхідних електронних пристроїв (у тому числі у дітей із малозабезпечених сімей) та під'єднання до інтернету. Більша частина респондентів/ок ОДГ вважають це суттєвою перешкодою для навчання. Зокрема, для ромських дітей відсутність цифрових гаджетів і проблеми з доступом до інтернету створюють численні перешкоди для навчання, поки вони проживають у тимчасових поселеннях або приймаючих громадах¹⁴³.

Поширеність онлайн-навчання продовжує здійснювати негативний вплив на членів сімей, які доглядають за дітьми (переважно жінок), обмежуючи їхні економічні можливості та збільшуючи навантаження неоплачуваної працею¹⁴⁴.

142 REACH (23 квітня 2024 р.). [Багатосекторальна оцінка потреб \(БСОП\): огляд ситуації зі статтю, віком та інвалідністю — січень 2024 р., Україна](#)

143 Оxfam (28 вересня 2023 р.). [Ще далі на задвірках: регіональний звіт про ромські громади, переміщені внаслідок кризи в Україні](#)

144 REACH (23 квітня 2024 р.). [Багатосекторальна оцінка потреб \(БСОП\): огляд ситуації зі статтю, віком та інвалідністю — січень 2024 р., Україна](#)

Відвідування шкіл зазнає впливу «цифрової втоми» серед молодих людей, а також посилення проблем у сфері психічного здоров'я через соціальну ізоляцію, страх смерті чи ушкоджень, переміщення¹⁴⁵.

Час, що витрачається на здобуття освіти та позашкільні навчальні активності, продовжує зазнавати впливу внаслідок зростання обсягів доглядової праці (серед дівчат) та залучення до незначних ремонтних робіт, обслуговування будинків та сільськогосподарських робіт (серед хлопців, особливо у сільській місцевості)¹⁴⁶.

У ФОКУСІ

Станом на травень 2024 р. лише половина шкіл в Україні мали можливість забезпечувати для дітей навчання за денною формою, частково через відсутність безпечних укриттів у будівлях навчальних закладів¹⁴⁷. З 2,7 млн дітей, які регулярно відвідують школу, понад 620 000 досі навчаються дистанційно, а майже 300 000 — у гібридному форматі (поєднуючи денну та онлайн-форми навчання)¹⁴⁸. Проте діти, які відвідують школу особисто, також стикаються з перервами в освітньому процесі під час повітряних атак, оскільки укриття, зазвичай, не обладнані для навчання. У регіонах, де проводилося ОДГ, навчання досі здійснюється переважно онлайн, в той час як частка очного навчання збільшилася лише на 2% порівняно з минулим роком¹⁴⁹.

Респондент(к)и ФГД ділилися тим, що батьки дедалі більше стурбовані потенційними довгостроковими наслідками поточної гібридної моделі освіти. Це підтвердили також хлопці та дівчата, що брали участь у ФГД, які висловили занепокоєння з приводу того, що не можуть відвідувати школу особисто, що також відіграє вирішальну роль для їхнього емоційному розвитку. Відсутність соціальних зв'язків, які забезпечуються навчальним середовищем, корелює з посиленням стресових факторів для психічного здоров'я хлопців та дівчат¹⁵⁰. Загалом, результати навчання після закінчення середньої школи у дівчат переважно вищі, ніж у хлопців¹⁵¹, але 20% респондентів/ок ОДГ зазначили, що впродовж останнього року результати навчання дітей погіршилися. Згідно з іншим дослідженням, 63% педагогічних працівників відзначили зниження рівня

успішності¹⁵², що свідчить про негативний вплив війни, яка триває, на стандарти освіти.

Загалом, середня освіта в Україні, яка є сектором з переважно жіночим працевлаштуванням, стикається з величезними викликами. До них належать часті знеструмлення та проблеми з інтернет-з'єднанням, необхідність надавати додаткову емоційну підтримку та здійснювати нагляд за учнями, неубезпечене робоче середовище, збільшення тривалості робочого дня через брак персоналу та неконкурентоспроможна заробітна плата, що особливо впливає на рівень життя переміщених вчителів та тих із них, у кого пошкоджене житло¹⁵³. Станом на жовтень 2023 р. 7 500 вчителів, які викладали в школах України до повномасштабного вторгнення, залишалися за кордоном. Хоча їх чисельність скоротилася порівняно з ситуацією наприкінці 2022 р., коли за кордоном перебували 12 000 вчителів¹⁵⁴, немає достовірних даних, які б давали змогу оцінити, чи пов'язано це з поверненням учителів до України чи з розірванням трудових договорів.

2.7. Грошова допомога

ПОТОЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Грошова допомога залишається найвищим пріоритетом для населення, яке постраждало від війни, незалежно від статі, віку, місцезнаходження та статусу переміщення, перевищуючи потреби в санітарно-гігієнічних послугах, медичних послугах, житлі та харчуванні¹⁵⁵.

Пріоритетність грошової допомоги особливо часто зазначали ДОЖ (зокрема переміщені ДОЖ, ДОЖ, у складі яких є людина з інвалідністю, та ДОЖ із щонайменше однією дитиною), які, зазвичай, мають нижчий дохід у розрахунку на душу населення¹⁵⁶.

Люди, які не мають належних документів, зокрема ромські жінки та чоловіки, продовжують стикаються з перешкодами у доступі до програм грошової допомоги. Водночас чоловіки, які придатні до військової служби, а також трансгендерні та небінарні люди, рідше користуються цими програмами через стратегії, які вони можуть застосовувати для уникнення мобілізації¹⁵⁷.

¹⁴⁵ ІКІ у межах ОГА 2024 р.

¹⁴⁶ ФГД у межах ОГА 2024 р.

¹⁴⁷ ЮНІСЕФ (14 травня 2024 р.). [Додаткові заняття допомагають дітям в Україні відновити втрачені знання](#)

¹⁴⁸ «Еспресо» (5 квітня 2024 р.). [Чверть українських дітей не можуть відвідувати школи через війну](#)

¹⁴⁹ ОДГ у межах ОГА в 2024 р.

¹⁵⁰ Plan International (червень 2024 р.). [Дівчата-підлітки у часи кризи: досвід України, Польщі та Румунії](#)

¹⁵¹ Аналітичний центр Cedos (березень 2024 р.). [Гендерна сегрегація в системі професійної середньої та вищої освіти](#)

¹⁵² Фонд SavED (10 лютого 2024 р.). [Війна та освіта. Два роки повномасштабного вторгнення](#)

¹⁵³ Аналітичний центр Cedos (листопад 2023 р.). [Умови роботи вчителів під час повномасштабної війни](#)

¹⁵⁴ Там само.

¹⁵⁵ ОДГ та ФГД у межах ОГА в 2024 р.

¹⁵⁶ REACH (23 квітня 2024 р.). [Багатосекторальна оцінка потреб: огляд ситуації зі статтю, віком та інвалідністю — січень 2024 р., Україна](#)

¹⁵⁷ ІКІ та ФГД у межах ОГА 2024 р.

У ФОКУСІ

Станом на вересень 2023 р. 77% усіх ВПО зазначали, що вони або їхні сім'ї отримували виплати допомоги на проживання для ВПО¹⁵⁸. Зростання цін та відсутність оплачуваної роботи посилюють фінансові труднощі, з якими стикається населення, та впливають на здатність задоволення людьми базових потреб; це зумовлює потребу у виплаті грошової допомоги¹⁵⁹. Згідно з результатами ОДГ, 88% дорослих жінок та 93% дорослих чоловіків, а також 94% людей старшого віку (як жінок, так і чоловіків) назвали готівкові виплати своїм пріоритетом.

За рівнем важливості, як ДОЖ, так і ДОЧ витрачали готівкові виплати на харчування, медичні послуги та житло, включно з орендою та комунальними послугами¹⁶⁰. ДГ, у яких є людина з інвалідністю, частіше за інші зазначали, що використовують грошову допомогу для купівлі палива та автомобілів, що може пов'язуватись із обмеженою доступністю громадського транспорту, який був би придатний для людей з інвалідністю.

Грошова допомога залишається першочерговим пріоритетом попри дедалі триваліші та частіші збої в ланцюжках постачання, зниження доступності деяких товарів на місцевих ринках та знеструмлення, через які неможливо зняти готівку в банкоматі.

158 MOM (15 квітня 2024 р.). [Визначення вразливості: вплив змін у допомозі на проживання для ВПО, квітень 2024 р.](#)

159 Ініціативи DFS та ІМПАКТ (6 березня 2024 р.). [Криза в Україні: аналіз ситуації, 5 березня 2024 р.](#)

160 ОДГ у межах ОГА 2024 р.

Поєднання грошової допомоги від гуманітарних організацій та державної соціальної допомоги дає постраждалим від війни людям додаткові ресурси для задоволення їхніх базових потреб. Це особливо актуально для тих, хто живе на фіксований дохід, який не коригується регулярно з урахуванням інфляції або зростання споживчих цін. У більшості випадків ці два види грошової допомоги доповнюють один одного через незначні відмінності у визначенні вразливості¹⁶¹.

Загалом, проблема доступності стає дедалі актуальнішою у всій країні, оскільки кожен четвертий покупець не може дозволити собі товари, які можна придбати у магазині¹⁶². Враховуючи нижчий дохід жінок, зумовлений гендерним розривом в оплаті праці,¹⁶³ та менший середній розмір пенсій у жінок¹⁶⁴, це призводить до підвищеної вразливості ДОЖ, особливо тих, у складі яких є діти, люди старшого віку та люди з інвалідністю. Можна очікувати, що нещодавно введене Урядом України посилення вимог до визначення права на участь в програмах грошової допомоги для ВПО¹⁶⁵ особливо позначиться на ДОЖ, обмежуючи їхню здатність задовольняти базові потреби.

Про отримання грошової допомоги як від гуманітарних організацій, так і від УУ, повідомило менше дорослих чоловіків, ніж жінок. Гендерний розрив в отриманні допомоги був майже вдвічі більший у частині державних соціальних виплат (таких як допомога у зв'язку з безробіттям, допомога малозабезпеченим та допомога на дітей): таку фінансову підтримку отримували 59% дорослих жінок і тільки 30% дорослих чоловіків. Те, що менше чоловіків користуються грошовою допомогою, можна пояснити їхнім небажанням реєструватися в гуманітарних організаціях або урядових установах через побоювання бути виявленими для призову на військову службу.

Для полегшення доступу до грошової допомоги були вжиті численні заходи, в тому числі доставка через поштові відділення (що також сприяє зниженню ризиків домашнього насильства в умовах, коли жінки не мають повного доступу до власних банківських рахунків) та створення мереж підтримки в громаді для допомоги у користуванні банківськими послугами¹⁶⁶.

161 ІКІ у межах ОГА 2024 р.

162 REACH (16 травня 2024 р.). [Україна: спільна ініціатива з моніторингу ринку \(ІММІ\), 10-20 березня 2024 р.](#)

163 Міністерство економіки України (14 жовтня 2023 р.). [Уряд планує скоротити розрив у оплаті праці чоловіків та жінок з 18,6% до 13,6% до 2030 року](#)

164 HelpAge International (23 лютого 2023 р.). [Україна: літні люди не можуть дозволити собі харчові продукти, ліки й інші предмети першої потреби](#)

165 MOM (15 квітня 2024 р.). [Визначення вразливості: вплив змін у допомозі на проживання для ВПО, квітень 2024 р.](#)

166 ІКІ у межах ОГА 2024 р.

3. ЗАХИСТ

ПОТОЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ

У громадах продовжує відчуватися брак безпечних місць, оскільки занепокоєння у сфері безпеки пов'язані з активізацією бойових дій¹⁶⁷. Обстріли й атаки на цивільне населення та об'єкти інфраструктури, а також велика кількість мін та боєприпасів, що не розірвалися, продовжують серйозно впливати на безпеку жінок, чоловіків, хлопців та дівчат¹⁶⁸.

Люди з інвалідністю та люди старшого віку так само, як і раніше, непропорційно більше схильні потерпати від безпекових ризиків, оскільки вони становлять більшість населення, яке залишається у прифронтових населених пунктах¹⁶⁹.

Жінки та дівчата досі висловлюють побоювання з приводу фізичних домагань або насильства у своїх громадах та за їхніми межами, чоловіки зіштовхуються з ризиками збройного насильства¹⁷⁰.

167 УКГС (11 січня 2024 р.). [Зимові атаки на Україну: гуманітарні наслідки посиленних ударів та бойових дій, оперативне оновлення № 5 \(11 січня 2024 р.\)](#)

168 REACH (травень 2024 р.). [Класифікаційна оцінка моніторингу гуманітарної ситуації у 2024 р.і](#)

169 REACH (березень 2024 р.). [Україна: моніторинг гуманітарної ситуації — огляд проблем захисту та вразливості населення у прифронтових місцевостях](#)

170 Маккензі Дж. (17 червня 2024 р.). BBC News. [Співробітники територіальних центрів комплектування змушують українських чоловіків переховуватися](#)

У ФОКУСІ

Хоча учасники/ниці ІКІ наголошували на зростанні «нечутливості» до артилерійських та ракетних обстрілів¹⁷¹, усі респондент(к)и ОДГ відзначили, що впродовж останнього року проблеми у сфері безпеки та захисту посилились, через що відсутність безпечних місць у населених пунктах називали основною проблемою як жінки (67%), так і чоловіки (57%)¹⁷². Значення питань безпеки підтверджується результатами Багатосекторальної оцінки потреб (БСОП), що проводилася REACH у 2024 р., у межах якої 25% ДГ повідомили про випадки, пов'язані з питаннями безпеки та захисту у власних громадах впродовж трьох місяців, що передували опитуванню, серед яких найчастіше згадувалися збройне насильство та обстріли¹⁷³. Також почастішали випадки розграбування приватної власності, що стає однією з суттєвих проблем у сфері захисту¹⁷⁴.

Попри зусилля щодо збільшення кількості укриттів, їх, як і раніше, помітно бракує¹⁷⁵, а конструкція споруд і незадовільні умови перебування в них часто роблять їх недоступними для людей з інвалідністю та людей старшого

171 ІКІ у межах ОГА 2024 р.

172 ОДГ у межах ОГА 2024 р.

173 REACH (травень 2024 р.). [Класифікаційна оцінка моніторингу гуманітарної ситуації у 2024 р.і](#)

174 REACH (березень 2024 р.). [Україна: моніторинг гуманітарної ситуації — огляд проблем захисту та вразливості населення у прифронтових місцевостях](#)

175 DFS та ІМПАКТ Initiatives (6 березня 2024 р.). [Криза в Україні: аналіз ситуації, 5 березня 2024 р.](#)

віку з обмеженою мобільністю. Відсутність інформації про розташування укриттів є серйозною перешкодою для ВПО, які не дуже добре орієнтуються на новому місці проживання, та для людей старшого віку через те, що таку інформацію часто надають у цифровому вигляді. Ромські спільноти також зіштовхуються з труднощами в користуванні інформацією про укриття через обмежений доступ до цифрових технологій¹⁷⁶. Зазвичай, жінки краще, ніж чоловіки, обізнані про місцезнаходження найближчого укриття; проте вони менш обізнані про те, як слід реагувати на виявлені боєприпаси, що не вибухнули, чи підозрілі предмети у громадських місцях¹⁷⁷.

Учасники/ці ФГД зазначали, що чоловіки старшого віку частіше відмовляються від евакуації, при цьому володіння землею та житлом є вирішальним фактором для їхнього рішення. Згідно з результатами ОДГ, частка чоловіків, які володіють майном, була вищою (63%), ніж відповідна частка жінок (50%); це, у поєднанні з впливом гендерно зумовлених соціальних норм, формує очікування, що чоловіки мають залишатися вдома, щоб захищати своє майно, що створює для них ще більші ризики загибелі та травмування¹⁷⁸.

Більшість респондентів/ок ОДГ різного віку (понад 60% чоловіків та більше 50% жінок) повідомляли, що вони покладаються на підтримку сім'ї, аби протидіяти високим безпековим ризикам. Це підкреслює значення підтримки процесів возз'єднання сімей, аби зміцнювати механізми захисту, які люди застосовують в контексті сприйняття ними питань безпеки. Оскільки війна Російської Федерації проти України триває, видається, що люди дедалі частіше відчують відчай та втрату контролю над власним життям¹⁷⁹.

Поліція залишається основною силою, до якої люди звертаються по допомогу, якщо їм довелося пережити акт насильства. Якщо у поведінці жінок та чоловіків старшого віку не спостерігалось помітних гендерних відмінностей стосовно настанов на пошук допомоги, серед дорослого населення до поліції звернулися б менше жінок (62%), ніж чоловіків (75%). Серед чоловіків різного віку, схильність звертатися до поліції є вищою серед тих, які не переміщувалися, та тих, які повернулися, ніж серед чоловіків-ВПО. Загалом, рівень довіри до правоохоронних органів залишається досить високим у тих питаннях, що стосуються боротьби зі злочинністю та забезпечення безпеки¹⁸⁰. Але важливо зазначити, що раніше наголошувалось на тому,

що повідомлення про злочини, пов'язані з сексуальним або домашнім насильством, занижуються через брак довіри до поліції.¹⁸¹

За підтримкою зрідка звертаються за межами цих джерел, і лише 7% респондентів/ок ОДГ повідомили, що звернулись би за допомогою до громадських центрів у випадку насильства. Це може свідчити про недостатню обізнаність про доступні послуги, відсутність громадських центрів поблизу або побоювання щодо можливого остракізму та помсти з боку кривдників, від яких ці установи та центри не можуть захистити. Лише 0,4% респондентів/ок ОДГ зазначили, що звернулися б за допомогою до міжнародних організацій, що можна пояснювати браком інформації про послуги, які вони надають, та про підходи до їхнього надання.

3.1. Гендерно зумовлене насильство (ГЗН)

ПОТОЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Люди, які вразливі через різні обставини, продовжують зазнавати різних форм ГЗН, включно з насильством з боку інтимного партнера (НІП), сексуальним насильством, пов'язаним із конфліктом (СНПК), торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації та сексуальними стосунками заради виживання, через війну Російської Федерації проти України, переміщення та втрату доходу¹⁸².

Домашнє насильство, особливо НІП, залишається поширеною проблемою в Україні, яка значно загострилася через війну¹⁸³. Попри те, що останнім часом зростає кількість зареєстрованих адміністративних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством¹⁸⁴, ці дані, ймовірно, залишаються заниженими, оскільки постраждалі можуть не звертатися по допомогу через поширене в суспільстві сприйняття НІП як приватної справи або через те, що вони не впевнені, що отримають належну підтримку¹⁸⁵.

Суттєвою проблемою залишається СНПК, що може вчинятися кривдниками у таких формах, як зґвалтування,

176 Там само.

177 ООН Жінки (2023 р.). [Звіт: вплив проблем безпеки на дівчат та хлопців, жінок та чоловіків в Україні](#)

178 ІКІ у межах ОГА 2024 р.

179 ФГД у межах ОГА 2024 р.

180 Кластер з питань СССМ та УВКБ ООН (11 січня 2024 р.). [Результати моніторингу захисту, 1 січня – 31 грудня 2023 р.](#)

181 CARE International (жовтень 2023 р.). [Оперативний гендерний аналіз ситуації: Україна](#)

182 УКГС (3 січня 2024 р.). [План гуманітарних потреб та реагування для України на 2024 рік \(грудень 2023 р.\)](#)

183 Котлюк Г. (червень 2024 р.). [Інститут глобальної державної політики. Прихований фронт російської війни. Протидія гендерно зумовленому насильству в Україні](#)

184 У 2023 р. Національна поліція України зареєструвала понад 291 тис випадків домашнього насильства, що на 20% більше, ніж у 2022 р. Докладніше див.: Міністерство внутрішніх справ України (30 березня 2024 р.). [Кількість випадків домашнього насильства збільшилася на 20%: Міністерство внутрішніх справ та Парламент працюють над посиленням відповідальності](#)

185 Форуді Л. (3 серпня 2023 р.). [Інтенсифікація домашнього насильства — прихований фронт війни в Україні](#)

примусове оголення, погрози зґвалтування та спроби зґвалтування, а також примушування людей спостерігати за сексуальним насильством стосовно їхніх близьких¹⁸⁶. Попри те, що випадки СНПК реєструються дедалі частіше¹⁸⁷, ця інформація залишається системно недооблікованою, оскільки постраждалі можуть не знати, де отримати послуги чи не звертатися за допомогою через стигматизацію та сором, пов'язаний із сексуальним насильством; це особливо стосується постраждалих чоловіків, які пережили такі випадки¹⁸⁸.

Якщо до повномасштабного вторгнення Україна вже була країною постачання, транзиту та призначення торгівлі людьми, то з ескалацією війни ці ризики зрости¹⁸⁹. Брак фінансових ресурсів та безпечних альтернатив отримання доходу, переміщення населення та руйнація ключової інфраструктури й систем підтримки створили умови, за яких люди, особливо жінки, дівчата та хлопці, стають вразливими до торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації¹⁹⁰.

186 Прей Е., Домі Т. та Спірс К. (20 вересня 2023 р.). [Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом: досвід Боснії та Герцеговини та варіанти політики для України, Сполучених Штатів та міжнародної спільноти](#).

187 У період з лютого 2022 р. по червень 2024 р. Офіс Генерального прокурора задокументував 298 випадків СНПК, зокрема стосовно 109 чоловіків (з них один неповнолітній) та 189 жінок (з них 15 неповнолітніх). Докладніше див.: Міністерство закордонних справ України. (19 червня 2024 р.). [Коментар Міністерства закордонних справ України до Міжнародного дня боротьби з сексуальним насильством, пов'язаним з конфліктом](#)

188 Кластер з питань захисту, Група, яка відповідає за сферу протидії ГЗН, в Україні (2023 р.). [Рекомендації: робота з чоловіками, що постраждали від сексуального насильства в Україні](#)

189 Регіональна робоча група з гендерних питань (10 жовтня 2022 р.). [«Роблячи невидиме видимим»: заснований на фактичних даних аналіз гендерної проблематики в регіональному реагуванні на війну в Україні](#); Кластер з питань захисту, ЮНФПА (18 травня 2022 р.). [Україна: Гендерно зумовлене насильство: огляд вторинних даних, 27 квітня 2022 р.](#)

190 Кокбейн Е. та Сайдботтом А. (12 жовтня 2022 р.). [Війна, переміщення, торгівля людьми та експлуатація: висновки круглого столу щодо збору доказів у зв'язку з війною в Україні](#)

У ФОКУСІ

Як показують інші дослідження¹⁹¹, та як підтверджують респондент(к)и ІКІ, які працюють з постраждалими, та жіночі правозахисні організації, домашнє насильство залишається поширеним явищем в Україні, і з початку повномасштабного вторгнення його масштаби зросли.¹⁹² Респондент(к)и ОДГ - 26% жінок та 17% чоловіків - висловили занепокоєння щодо проблеми домашнього насильства, а 21% жінок та 11% чоловіків - щодо сексуального насильства та наруги.

Наслідки війни посилюють вплив факторів, що зумовлюють НІП, оскільки вони зміцнюють існуючу нерівність. До таких факторів належать нерівна оплата праці жінок та їхня дедалі більша фінансова залежність від чоловіків, а також гірші умови праці та менш безпечне робоче середовище¹⁹³. Сучасні обмеження доступу чоловіків до ринку праці та зростання напруженості у сім'ї через фінансові труднощі також сприяють НІП, чоловіки також можуть вдаватися до шкідливих моделей поведінки для подолання емоційного стресу, таких як зловживання алкоголем, що підвищує ризик насильства¹⁹⁴. Також значно збільшилася чисельність людей, які страждають від посттравматичного стресового розладу (ПТСР)¹⁹⁵, особливо військовослуж-

191 Данська рада у справах біженців та Уряд Данії (13 березня 2024 р.). [Оперативна оцінка ситуації з ГЗН: Чернігівська та Сумська області \(лютий 2024 р.\)](#)

192 ІКІ у межах ОГА 2024 р.

193 Єдність за майбутнє (2023 р.). Презентація дослідження: [Жінки України в умовах війни](#)

194 Данська рада у справах біженців та Уряд Данії (13 березня 2024 р.). [Оперативна оцінка ситуації з ГЗН: Чернігівська та Сумська області \(лютий 2024 р.\)](#); ІКІ у межах ОГА 2024 р.

195 Європейська психіатрична асоціація (8 квітня 2024 р.). [Нове дослідження показало, що війна в Україні сприяє поширеності психічних розладів у дітей](#)

бовців та ветеранів¹⁹⁶; учасники/ниці ІКІ повідомляли про збільшення випадків НІП, коли партнери-чоловіки повертаються з військової служби під час відпустки чи після демобілізації.

Нещодавні дані свідчать про те, що відсутність джерел доходу та економічних можливостей призводять до поширення сексуальних стосунків заради виживання та зростання ризиків торгівлі людьми, особливо у деяких сільських місцевостях поблизу зон ведення бойових дій¹⁹⁷. Також спостерігається зростання випадків онлайн-вербування для надання сексуальних послуг, оскільки торговці людьми та кривдники схильні використовувати людей, які перебувають у вразливому становищі¹⁹⁸. Попри вжиття профілактичних заходів, таких як інформаційні кампанії, гарячі лінії та навчання працівників на «передовій»¹⁹⁹, жінки та дівчата залишаються особливо вразливими.

Хоча високий рівень стигматизації постраждалих від ГЗН в Україні широко визнаний²⁰⁰, у ромській громаді ця тема залишається особливо табуованою через переважно патріархальну культуру²⁰¹. Соціальні норми та уявлення, які «нормалізують» ГЗН та міжпоколіннєве насильство в ромських сім'ях, також забороняють повідомляти про такі випадки правоохоронним органам та звертатися за допомогою²⁰². Представники спільноти ЛГБТК+ також вразливі до ГЗН під час війни, оскільки вони можуть стати особливою мішенню через свою сексуальну орієнтацію або гендерну ідентичність²⁰³. Попри обмеженість даних у цій сфері, важливо визнати, що люди старшого віку та люди з інвалідністю, особливо жінки, зазнають більшого ризику ГЗН, оскільки можуть залежати від інших людей та потенційно зазнавати жорстокого поводження з боку осіб, які здійснюють догляд²⁰⁴.

196 Халілова Д. (25 квітня 2024 р.). [Криза ПТСР загострюється: нестача військовослужбовців негативно позначається на психічному здоров'ї українських солдатів](#); ВООЗ (27 травня 2024 р.). [Посттравматичний стресовий розлад](#)

197 Данська рада у справах біженців та USAID (2024 р.). [Оперативна оцінка ситуації з ГЗН у Дніпропетровській та Запорізькій областях](#)

198 МОМ (30 травня 2024 р.). [Пов'язані з конфліктом ризику та заходи, що були виявлені в Україні](#)

199 ОБСЄ та Офіс Спецпредставника Генерального секретаря ООН з питань сексуального насильства в умовах конфлікту (30 березня 2023 р.). [Заява ОБСЄ та спецпредставників ООН про торгівлю людьми з метою сексуальної експлуатації та про сексуальне насильство у контексті війни проти України](#)

200 Данська рада у справах біженців та USAID (2024 р.). [Оперативна оцінка ситуації з ГЗН у Дніпропетровській та Запорізькій областях](#)

201 ООН Жінки (4 квітня 2024 р.). [«Я хочу створити мережу впливових ромських жінок та дівчат», — Анжеліка Белова про активізм та лідерство ромських жінок в Україні](#)

202 Голос Ромні (2024). [Ідентичність, гендерні аспекти та традиції. Дослідження гендерної практики та випадків гендерно зумовленого насильства в ромських громадах](#)

203 Outright International та ГО «Пржектор» (3 вересня 2023 р.). [Звіт про документування воєнних злочинів проти представників спільноти ЛГБТК+ у Херсонській області у березні-вересні 2023 р.](#)

204 ВООЗ (27 березня 2024 р.). [ВООЗ закликає приділити більш пильну увагу проблемі насильства стосовно жінок з інвалідністю та літніх жінок](#)

Для забезпечення доступу до медичної, психологічної та правової допомоги постраждалих від будь-яких форми насильства під час війни, УУ створив мережу Центрив допомоги врятованим, що налічувала 12 центрів у різних областях країни в червні 2024 р.²⁰⁵ Також було запущено пілотний проєкт з невідкладних тимчасових репарацій постраждалим від СНПК, у межах якого 500 осіб мають отримати одноразові фінансові компенсації, а також психосоціальну допомогу, підтримку під час реінтеграції та реабілітації²⁰⁶.

Загалом, Міністерство соціальної політики України повідомило, що показник охоплення постраждалих послугами спеціалізованих служб зріс на 15% впродовж 2023 р., пояснюючи це зміцненням системи профілактики ГЗН та реагування на нього, а також підвищенням обізнаності населення щодо послуг у випадку ГЗН²⁰⁷. Разом із тим, досі спостерігається брак місць у притулках для постраждалих від ГЗН, а кількість спеціалізованих служб підтримки залишається недостатньою (на початок 2024 р. функціонувало лише 57 притулків та 82 денні центри, що надавали психосоціальну підтримку постраждалим від ГЗН)²⁰⁸.

3.2. Захист дітей

ПОТОЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Діти продовжують зазнавати ризиків загинути чи отримати поранення внаслідок атак на цивільну інфраструктуру, включно зі школами та медичними закладами, а також через присутність на території громад протипіхотних мін та нерозірваних боєприпасів²⁰⁹.

Безпеківі ризики, з якими зіштовхується молодь, залишаються гендерно зумовленими: дівчата-підлітки більше ризикують зазнати ГЗН²¹⁰, а хлопці-підлітки більше ризикують отримати поранення через міни та боєприпаси, що не вибухнули, проводячи час поза домом²¹¹.

Відсутність спілкування з однолітками продовжує впливати на психічне здоров'я підлітків – як дівчат,

205 ЮНФПА в Україні (2024 р.). [Центри допомоги врятованим надають соціально-психологічну допомогу постраждалим від війни](#)

206 Офіційний вебсайт Президента України (4 березня 2024 р.). [Олена Зеленська: «Невідкладні репарації постраждалим від сексуального насильства з боку окупантів — це крок до відновлення справедливості»](#)

207 Міністерство соціальної політики (22 грудня 2023 р.). [Підсумки року у сфері гендерної рівності. Оксана Жолнович взяла участь у засіданні Урядової комісії](#)

208 Вигова В. (14 травня 2024 р.) «Вокс Україна». [Чи допоможе нове законодавство захистити людей, що постраждали від домашнього насильства?](#)

209 Група, відповідальна за захист дітей (29 березня 2024 р.). [Ключові меседжі Групи, що відповідає за захист дітей](#)

210 Данська рада у справах біженців (22 травня 2024 р.). [Щоквартальний звіт ДРБ про моніторинг захисту — Україна, січень-березень 2024 р.](#)

211 ЮНІСЕФ (6 червня 2024 р.). [53% українських підлітків повідомляють про ризик, що вони добре поінформовані про ризики, пов'язані з мінами та боєприпасами, що не розірвалися \(дослідження ЮНІСЕФ\)](#)

так і хлопців; так само додається вплив таких факторів, як зростання напруженості у сім'ях, роз'єднання сімей, зростання обсягів неоплачуваної праці в ДГ, занепокоєння щодо безпеки, неможливість відвідувати школу та напружені сімейні дискусії щодо переїзду в безпечніші місцевості²¹².

Скорочення можливостей соціалізації спонукає дедалі більшу кількість підлітків, особливо хлопців, до ризикованої поведінки та використання шкідливих механізмів пристосування, таких як дрібні правопорушення, куріння та зловживання психоактивними речовинами²¹³.

У ФОКУСІ

Респондент(к)и ОДГ зазначали, що першочерговими проблемами у сфері захисту підлітків є відсутність безпечних місць у громаді через поточні бойові дії та наявність мін і боєприпасів, що не розірвалися, та ракетні обстріли²¹⁴. Безпечні ризики, що виникають внаслідок масового переміщення населення, порушення роботи соціальних служб, зниження рівня доходів та скорочення економічних можливостей, а також посилення військової мобілізації по-різному впливають на хлопців та дівчат. Дівчата-підлітки дедалі частіше залучаються до неоплачуваної роботи, через що вони можуть стикатися з вищими ризиками у сфері наруги над дітьми внаслідок зруйнованих

сімейних структур та втрати батьків від виконання доглядових обов'язків²¹⁵. Хлопці-підлітки також виконують більше роботи, щоб допомагати своїй сім'ї з ремонтом та утриманням житла, хоч і менше, ніж дівчата²¹⁶. Якщо обсяги неоплачуваної домашньої роботи, яку виконує молодь, збільшилися, то залучення підлітків до оплачуваної роботи з метою підтримки доходів ДГ не розглядалося як суттєвий фактор ризику. Згідно з поясненням однієї з учасниць ІКІ, дитяча праця суворо регламентується законодавством України, що перешкоджає експлуатації молоді.

Хлопці-підлітки зіштовхуються з вищим ризиком постраждати від мін та боєприпасів, що не розірвалися, оскільки вони можуть вдаватися до небезпечної поведінки та проводять більше часу поза домом без належного нагляду через відсутність організованого дозвілля²¹⁷.

Дівчата-підлітки, які брали участь у ФГД, вказували занепокоєння з приводу нетверезих та агресивних чоловіків, що ходять вулицями, а також з приводу поганого вуличного освітлення; це може свідчити про те, що їхні побоювання щодо безпеки пов'язані зі значним збільшенням кількості представників силових структур поблизу лінії фронту²¹⁸. В іншому дослідженні дівчата-підлітки висловлювали занепокоєння щодо ризику зазнати сексуального насильства²¹⁹.

212 DFS та IMPACT Initiatives (6 березня 2024 р.). [Криза в Україні: аналіз ситуації, 5 березня 2024 р.](#); SaveD. (10 лютого 2024 р.) [Війна та освіта. Два роки повномасштабного вторгнення](#); Група, відповідальна за захист дітей (29 березня 2024 р.). [Ключові меседжі відповідальної за захист дітей групи](#)

213 World Vision (2023 р.). [Багатосекторальна оцінка потреб у захисті дітей у Дніпропетровській, Харківській та Херсонській областях](#); IMPACT Initiatives (2024 р.). [Оцінка захисту дітей, червень 2024 р.](#)

214 ОДГ у межах ОГА 2024 р.

215 Бурлака В. та ін. (12 жовтня 2023 р.). [Методи виховання, булінг та проблеми з поведінкою українських дітей](#)

216 ІКІ у межах ОГА 2024 р.

217 ЮНІСЕФ (6 червня 2024 р.). [53% українських підлітків поведуться ризиковано, попри те, що вони добре поінформовані про ризики, пов'язані з мінами та боєприпасами, що не розірвалися \(дослідження ЮНІСЕФ\)](#); ІКІ у межах ОГА 2024 р.

218 Данська рада у справах біженців (22 травня 2024 р.). [Щоквартальний звіт ДРБ про моніторинг захисту — Україна, січень–березень 2024 р.](#)

219 Plan International (червень 2024 р.). [Дівчата-підлітки у часи кризи: досвід України, Польщі та Румунії](#)

Негативний вплив війни на благополуччя підлітків також зумовлює занепокоєння, пов'язані з захистом дітей, оскільки їх ізольованість посилюється через здобування освіти у режимі онлайн, зменшення соціальної активності та збільшення часу, який підлітки проводять удома. Ці фактори можуть негативно впливати на психічне здоров'я, емоційне самопочуття та розвиток, підлітків, особливо з погляду міжособистісного спілкування та соціальних навичок, що може мати довгострокові наслідки²²⁰. Через підвищений рівень стресу та тривожності багато підлітків використовують негативні механізми подолання цих явищ, такі як вживання психоактивних речовин та куріння²²¹, страждають від порушення сну (які посилюються тривалим користуванням інтернетом та смартфонами вночі); у них розвиваються розлади харчування, особливо у дівчат-підлітків²²². Роз'єднання з власними сім'ями та мережами підтримки впливає на підвищені ризики всіх форм насильства, жорстокого поведіння та торгівлі людьми, з якими зіштовхуються діти²²³.

Діти з інвалідністю, особливо дівчата, стикаються з додатковими ризиками у сфері захисту, оскільки вони частіше зазнають насильства, жорстокого поведіння та нехтування, ніж діти без інвалідності²²⁴. Вони також більше ризикують опинитися серед жертв з-поміж цивільного населення через проблеми з мобільністю та обмежений доступ до транспортних засобів та укріттів.

До повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року, в Україні була найбільша чисельність дітей у Європі, які перебували у закладах інституційного догляду (будинки-інтернати, дитячі будинки, школи-інтернати тощо); майже половина з цих дітей мали інвалідність²²⁵. Після повномасштабного вторгнення діти, які перебували у цих закладах, зіткнулися з унікальними ризиками, пов'язаними з евакуацією та відсутністю доступу до базових послуг, зокрема належних послуг у сфері захисту. Багатьох з них відправили додому без належної оцінки ризиків стосовно ситуації у їхніх ДГ²²⁶. Окрім цього, у державних інституційних закладах продовжує проживати високий відсоток ромських дітей через такі причини, як бідність, ризик ранніх шлюбів та незаконне залучення дітей до жебрацтва²²⁷.

220 Данська рада у справах біженців (22 травня 2024 р.). [Щоквартальний звіт ДРБ про моніторинг захисту — Україна, січень-березень 2024 р.](#)

221 Це зазначили 54% дівчат та 77% хлопців віком 14–17 років, а також 43% дівчат та 39% хлопців віком 9–13 років. Докладніше див.: World Vision (2023 р.). [Багатосекторальна оцінка потреб у захисті дітей у Дніпропетровській, Харківській та Херсонській областях](#)

222 Plan International (червень 2024 р.). [Дівчата-підлітки у часи кризи: досвід України, Польщі та Румунії](#)

223 Група, відповідальна за захист дітей (29 березня 2024 р.). [Ключові меседжі: Групи, що відповідає за захист дітей](#)

224 ЮНІСЕФ (10 червня 2022 р.). [Реагування на війну в Україні: діти з інвалідністю](#)

225 Там само.

226 Там само.

227 Європейський центр захисту прав ромів (липень 2023 р.). [В часи війни: діти під опікою держави в Україні](#)

4. Підзвітність перед постраждалим населенням (ППН) та захист від сексуальної експлуатації та наруги (ЗСЕН)

ПОТОЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Механізми ППН потребують подальшого вдосконалення шляхом зміцнення координації, розширення доступності інформації про допомогу та взаємодії з членами громади²²⁸.

ЗСЕН залишається пріоритетом для гуманітарних організацій в Україні, оскільки дедалі більша присутність гуманітарних працівників у країні підвищує ризики сексуальної наруги та експлуатації (СЕН)²²⁹. Мережа із ЗСЕН розробила *План дій Гуманітарної групи країни (НСТ) на 2024 р. щодо запобігання сексуальній експлуатації та нарузі в Україні та реагування на них*, щоб забезпечити «мінімальні оперативні стандарти й вимоги для оцінки прогресу й аналізу ефективності, впливу та прогресу здійснення заходів запобігання СЕН й реагування на них у масштабах всієї країни»²³⁰.

Найважливішою потребою залишається підвищення обізнаності про ЗСЕН на рівні громад. Це охоплює визначення безпечних та інклюзивних підходів до повідомлення про інциденти СЕН, а також покращення розуміння постраждалим від війни населенням свого права повідомляти про випадки СЕН чи потенційні ситуації такого характеру, та свого права на доступ до послуг²³¹.

У ФОКУСІ

Створення надійних та інклюзивних механізмів зворотного зв'язку та підзвітності (МЗЗП) є важливою складовою ППН, оскільки забезпечує постраждалим від війни людям можливість отримувати доступ до інформації про гуманітарну допомогу та повідомляти про будь-які пов'язані з цим проблеми, зокрема про випадки СЕН. Рівень поінформованості громад, а також спроможність гуманітарних організацій швидко реагувати на відгуки та скарги, багато в чому залежить від різноманітності каналів комунікації, які використовуються, таких як соціальні мережі, гарячі лінії,

або від того чи фізично виїжджають організації в громади для спілкування з людьми, які постраждалим від війни²³². Однак інформація та МЗЗП часто бувають недоступні людям з інвалідністю та людям старшого віку, які можуть стикатися з викликами фізичного та інтелектуального характеру, мати розлади слуху або зору²³³. З додатковими перешкодами у доступі до гуманітарної допомоги можуть стикатися ромські спільноти через відсутність у них документів,²³⁴ а також трансгендерні люди, чия гендерна ідентичність не відповідає офіційним документам²³⁵.

Значні обсяги інформації, пов'язаної з війною та різними доступними послугами, супроводжується повідомленнями про те, що постраждалі від війни люди почуваються дезорієнтованими та стурбовані можливістю подання неправдивих даних²³⁶. Більше того, деяким людям може бути важко зрозуміти інформацію, викладену в офіційних документах, через складну мову та невідповідний культурний контекст. Зокрема, деякі міжнародні неурядові організації (МНУО) надто швидко впровадили власні МЗЗП та розповсюджували свою інформацію, не витрачаючи час на те, щоб дізнатися від організацій громадянського суспільства (ОГС) про вже наявні послуги та підходи до роботи²³⁷. Це часто призводило до некоректного формулювання запитань та інформації, що потенційно могло викликати недовіру та розчарування серед громад з різними потребами й очікуваннями. Визнаючи цю проблему в різних гуманітарних контекстах, Форум залучення громад²³⁸ підготував рекомендацію, в якій чітко визначено необхідність залучення громад як підхід до забезпечення ППН, щоб гарантувати, що інформація, МЗЗП та заходи реагування є інклюзивними й актуальними²³⁹.

Що стосується ЗСЕН, різні оцінки показують, що гуманітарні організації в Україні добре налагодили канали для

228 CDAC (2 лютого 2023 р.). [Стан комунікації, залученості громади та підзвітності в межах заходів реагування в Україні](#)

229 УКГС (3 січня 2024 р.). [План гуманітарних потреб та реагування для України на 2024 рік \(грудень 2023 р.\)](#)

230 Мережа ЗСЕН в Україні (1 лютого 2024 р.). [План дій РГПП на 2024 рік щодо запобігання сексуальній експлуатації та нарузі в Україні та реагування на них](#)

231 УКГС (3 січня 2024 р.). [План гуманітарних потреб та реагування для України на 2024 рік \(грудень 2023 р.\)](#)

232 CDAC (2 лютого 2023 р.). [Стан комунікації, залученості громади та підзвітності в межах заходів реагування в Україні](#)

233 ЮНІСЕФ. [Залучення людей з інвалідністю до процесів забезпечення підзвітності перед постраждалим населенням](#)

234 USAID (7 червня 2024 р.). [На шляху до інклюзивного відновлення України](#)

235 Шевцова М. (5 квітня 2024 р.). [Квірт-переміщення: становище української ЛГБТК-спільноти під час повномасштабного російського вторгнення](#)

236 CDAC (2 лютого 2023 р.). [Стан комунікації, залученості громади та підзвітності в межах заходів реагування в Україні](#)

237 CDAC (липень 2023 р.). [Навчальні заняття: інформація про комунікації та залученість у зв'язку з кризою в Україні \(організатор: мережа CDAC\)](#)

238 Форум залучення громад — це онлайн-ова міжвідомча спільнота практичних фахівців з питань СССМ та інших гуманітарних організацій, що працюють з питаннями реагування на переміщення.

239 Форум залучення громади (лютий 2024 р.). [Визначення, термінологія та структура процесів залучення громад: методичний документ для форуму](#)

повідомлення про випадки СЕН²⁴⁰. Зокрема, 64% жінок старшого віку та 68% чоловіків старшого віку, які брали участь в ОДГ, а також 71% дорослих жінок та 70% дорослих чоловіків, зазначали, що гуманітарні організації надали їм інформацію про канали зворотного зв'язку. Також більше 50% всіх жінок та більш як 60% всіх чоловіків повідомили, що гуманітарні організації надали інформацію про заходи ЗСЕН, зокрема про те, як і куди повідомляти про такі випадки. Респондент(к)и ІКІ зазначали, що загальний рівень обізнаності про процеси ЗСЕН та механізми звітування підвищився за останній рік.

Проте, існують передумови, аби говорити про певний розрив між розумінням діючих заходів ЗСЕН та спроможністю населення виявляти потенційні випадки СЕН. Хоча більша частина респондентів/ок ОДГ зазначили, що гуманітарні організації проінформували про заходи ЗСЕН, лише 36% дорослих жінок та 46% дорослих чоловіків повідомили, що здатні ідентифікувати потенційні випадки СЕН²⁴¹. Серед респондентів/ок ОДГ також помітні прогалини між обізнаністю щодо заходів ЗСЕН та розумінням того, куди саме та як повідомляти про СЕН; різниця в показниках обізнаності становить 9% для дорослих жінок, 8% для жінок старшого віку та 6% для чоловіків старшого віку²⁴².

Рівні впевненості в тому, як слід повідомляти про випадки СЕН, також сильно відрізняються. Більшість жінок-учасниць ФГД, зокрема з-поміж ромської громади та тих, хто

проживає в МТП, стверджували, що вони впевнені в тому, як повідомляти; більшість чоловіків — незалежно від статусу та місцезнаходження — зазначали, що не можуть оцінити свої знання, багато з них також відмовилися відповісти на це запитання. Усі представники/ниці ЛГБТКІ+ спільноти, які брали участь у ФГД, зазначили, що не можуть визначити, наскільки вони впевнені, в тому, як повідомляти про СЕН. Це може свідчити про певну недовіру до здатності гуманітарних організацій надати підтримку, в основі якої лежить попередній досвід дискримінації²⁴³.

Настанови жінкам та чоловікам на повідомлення про випадки СЕН стримують численні фактори, серед яких плутанина й нерозуміння таких понять, як ГЗН, СЕН та СНПК²⁴⁴. Організації часто використовують різні повідомлення у своїх комунікаціях, і, враховуючи значну кількість гуманітарних організацій в Україні²⁴⁵, деякі з яких гірше знайомі з міжнародними гуманітарними стандартами стосовно ЗСЕН, що спричиняє ризики неузгодженості. Учасники/ці ІКІ повідомляли про неготовність деяких громад сприймати можливість того, що гуманітарні працівники можуть вчиняти СЕН, зважаючи на те, як високо вони цінують їхню допомогу, що спрямована на підтримку постраждалого від війни населення України. До того ж люди, які стикалися з такими випадками, можуть применшувати шкоду СЕН у контексті соціально-політичних наративів щодо тих жертв, які приносилися військовослужбовцями, або не повідомляти про них через страх бути стигматизованим суспільством²⁴⁶.

240 Із 194 організацій, що брали участь в оцінці ризиків СЕН у 2023 р. (19% — ООН, 34% — МНУО, 42% — ННУО / ОГС та 5% — РГ / Кластер), лише 5% повідомили, що не пропонують жодних механізмів подання скарг. Докладніше див.: Мережа ЗСЕН України (23 січня 2024 р.). [Звіт про оцінку ризиків сексуальної експлуатації та наруги в Україні за 2023 рік](#)

241 Серед літніх людей, які брали участь у ОДГ, 48% жінок та 47% чоловіків впевнено зазначили, що здатні виявляти потенційні випадки СЕН.

242 Серед дорослих чоловіків розрив був мінімальний (1%).

243 Шевцова М. (5 квітня 2024 р.). [Квір-переміщення: становище української ЛГБТКІ+ спільноти під час повномасштабного російського вторгнення](#)

244 ІКІ у межах ОГА 2024 р.

245 400 міжнародних та національних організацій надають гуманітарну допомогу в Україні. [УКГС \(грудень 2023 р.\). Україна. Стилий огляд гуманітарної допомоги та фінансування \(січень – грудень 2023 року\)](#)

246 ІКІ у межах ОГА 2024 р.

5. Участь та прийняття рішень жіночими правозахисними організаціями

ПОТОЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Жіночі правозахисні організації продовжують відігравати критично важливу роль у заходах реагування. У гуманітарній сфері посилюється спрямування до локалізації та впровадження феміністичних підходів; проте зберігаються значні виклики стосовно забезпечення значущої участі жіночих організацій та ОГС, що представляють маргіналізовані групи (ромські спільноти, людей з інвалідністю та представників/ниць ЛГБТКІ+ спільноти), особливо невеликих організацій²⁴⁷.

Угоди про партнерство між жіночими правозахисними організаціями та МНУО не забезпечують рівні можливості щодо прийняття рішень через збільшення обсягів роботи для вже надмірно перевантаженого персоналу жіночих організацій, мовні бар'єри та виключення жіночих організацій із процесів прийняття рішень²⁴⁸.

Жіночі правозахисні організації продовжують повідомляти про виклики, з якими вони зіштовхуються у доступі до гнучкого фінансування. Доступ до такого фінансування залишається найвищим пріоритетом для жіночих організацій, проте отримати його складніше, ніж підтримку в натуральній формі чи фінансування конкретних проєктів гуманітарної допомоги²⁴⁹.

У ФОКУСІ

Нормативна база з питань гендерної рівності в гуманітарному реагуванні постійно розширюється, і дедалі більше донорів застосовують феміністичний підхід до надання гуманітарної допомоги (наприклад, інституційні донори з Канади, Франції, Німеччини та Швеції). Відповідно до того, як посилюються ці тенденції, міжнародні стейкхолдери дедалі більше визнають ОГС, які працювали з питаннями гендерної рівності та прав жінок в Україні ще до повномасштабного вторгнення. Починаючи з того часу, жіночі правозахисні організації відіграють життєво важливу роль у наданні рятівної допомоги, зокрема завдяки своїм потужним мережам волонтерів та обізнаності щодо критично важливих проблем, із якими стикаються жінки та дівчата²⁵⁰.

247 Там само; Oxfam (5 квітня 2024 р.). [Спільна заява про врахування гендерних аспектів у реагуванні на кризу в Україні та про роль жіночих правозахисних організацій](#)

248 Там само.

249 ІКІ у межах ОГА 2024 р.

250 NIAS та VOICE (24 лютого 2024 р.). [Досі очікуючи, коли небо закриється: жіночі організації на передовій кризи в Україні через два роки](#)

Впродовж останніх років були зроблені конкретні кроки для сприяння значущій участі жіночих правозахисних організацій на найвищому рівні реагування, що спрямовується ООН, - включно з Координатором системи ООН/Гуманітарним координатором, Радницею проєкту Постійного міжвідомчого комітету GenCap, УКГС ООН та ООН Жінки²⁵¹. Такі заходи охоплюють тренінги зі зміцнення потенціалу для жіночих організацій, організацій людей з інвалідністю (ОЛІ) та інших ОГС, які представляють інтереси маргіналізованих груп (зокрема, ромської спільноти та ЛГБТКІ+), а також діалоги з жіночими правозахисними організаціями, спрямовані на зміцнення координації у питаннях гендерної рівності, розширення прав і можливостей жінок та гуманітарного реагування²⁵².

Ключовим механізмом просування та підтримки участі та лідерства жіночих правозахисних організацій є Робоча група з гендерних аспектів у гуманітарній діяльності в Україні (GiHA WG)²⁵³. Співголовою цієї групи в порядку черговості є національна жіноча правозахисна організація, а одним із ключових стратегічних результатів діяльності цієї Робочої групи визначено включення, змістовну участь і лідерство жіночих організацій у процеси координації, програмування, реалізації та прийняття рішень у гуманітарному реагуванні²⁵⁴. Інтерв'ю, що були проведені Oxfam з жіночими організаціями, підтвердили позитивне сприйняття та високу оцінку зусиль робочої групи GiHA²⁵⁵. Також учасники/ниці ІКІ з-поміж жіночих організацій та ОГС, які представляють маргіналізовані групи, зазначали, що відчують себе більш помітними завдяки такому підходу гуманітарної спільноти. Багато хто з них наголошували на позитивному значенні цієї тенденції, завдяки якій питання гендерної рівності та дискримінації щодо жінок і маргіналізованих груп залишаються в центрі уваги, в той час як повномасштабне російське вторгнення в Україну триває вже третій рік²⁵⁶.

251 ООН Жінки (2024 р.). [Боротьба за гендерну рівність під час війни в Україні. Оновлена інформація про роботу структури «ООН Жінки» у 2023 р.](#)

252 Там само.

253 Див. Технічне завдання, GiHA WG (січень 2023 р.). [Робоча група з гендерних аспектів гуманітарної діяльності](#)

254 Там само.

255 Oxfam (22 лютого 2024 р.). [Два роки на передовій: вивчення потреб і досвіду організацій, очолених жінками, жіночих правозахисних організацій та організацій ЛГБТКІА+ впродовж двох років гуманітарної діяльності в Україні](#)

256 ІКІ у межах ОГА 2024 р.

Але попри таку активну участь жіночих організацій у деяких сферах гуманітарного реагування²⁵⁷, вони досі зіштовхуються із суттєвими прогалинами та проблемами. Повноваження у сфері прийняття рішень не однакові у різних гуманітарних акторів. Учасники/ці ІКІ зазначали, що жіночі організації беруть менш активну участь у розробці програм через складні та трудомісткі вимоги до фінансової та програмної звітності, які висуваються до вже перевантаженого персоналу. Мовні бар'єри та незнання гуманітарної технічної термінології продовжують перешкоджати спроможності жіночих організацій впливати на рішення в різних структурах. Зберігається також потреба у більш прозорому визначенні питань порядку денного для нарад, оскільки багато учасників/ниць ІКІ зазначали, що жіночим організаціям часто просто повідомляють, які питання обговорюватимуться, а які ні, і вони мають обмежені можливості щодо надання додаткових пропозицій. Хоча стосовно більших жіночих організацій було досягнуто певного прогресу в частині розширення участі, прийняття рішень та доступу до фінансування у гуманітарній системі та до її координаційних та адвокаційних можливостей, менші жіночі організації низового рівня, особливо ті, що представляють маргіналізовані групи (ромські спільноти, людей з інвалідністю та представників/ниць ЛГБТКІ+), часто залишаються осторонь²⁵⁸.

Жіночі правозахисні організації та організації, що представляють маргіналізовані групи, так само мають обмежені можливості щодо фінансування накладних витрат та інвестування у зміцнення організаційного потенціалу²⁵⁹.

Оскільки вони не мають достатнього за обсягом гнучкого фінансування, їм важко наймати та утримувати додатковий персонал, який міг би вести звітність для донорів та розширювати програмні ініціативи, коли гуманітарні заходи змінюються на зусилля у сфері відновлення та реконструкції. Це особливо важливо в умовах, коли жінки, зокрема співробітниці жіночих організацій, стикаються з дедалі більшим браком часу та необхідністю обирати пріоритети, аби задовольняти потреби своїх сімей²⁶⁰.

До того ж деякі жіночі організації, які були першими респондентами на початку повномасштабного вторгнення, тепер прагнуть повернутися до своєї основної місії — просування гендерної рівності та захисту прав жінок, та зазначають, що для цього вирішальне значення має гнучке фінансування²⁶¹. Хоча донори та гуманітарні організації погодилися із збільшенням інституційної підтримки та прямого фінансування місцевих та національних організацій відповідно до зобов'язань щодо локалізації, цільові показники фінансування жіночих організацій досі низькі²⁶². Для розв'язання цієї проблеми Робоча група GіНА в Україні запропонувала визначення поняття «жіноча правозахисна організація», щоб краще відстежувати їхнє фінансування, та довела це визначення до відома Гуманітарного фонду для України (УНФ).

257 CARE International. (жовтень 2023 р.). [Оперативний гендерний аналіз ситуації: Україна](#)

258 Оxfam (5 квітня 2024 р.). [Спільна заява про врахування гендерних аспектів у реагуванні на кризу в Україні та про роль жіночих правозахисних організацій](#)

259 ІКІ у межах ОГА 2024 р.

260 У 2023 р. приблизно 5% усіх коштів, виділених через УНФ, надійшли до жіночих правозахисних організацій.

261 ІКІ у межах ОГА 2024 р.

262 Див. напрямки роботи 2, 7 та 8 у МПК (2021 р.). [Зобов'язання за Великою Угодою у розбивці за напрямками роботи](#), У 2023 р. УНФ виділив приблизно 5% свого фінансування на 2023 р. безпосередньо жіночим правозахисним організаціям. УКГС (2024 р.). [Річний звіт Українського гуманітарного фонду за 2023 рік](#)

Рекомендації донорам, керівним органам у сфері гуманітарного реагування та імплементаційним партнерам

комплексні рекомендації

1. Інвестувати в міжсекторальний гендерний аналіз, ґрунтуючись на аналізі за окремими секторами та щоквартальних звітах із наскрізних питань щодо проблем і тенденцій у сфері гендерної рівності, а також у моніторинг виконання рекомендацій для обґрунтування стратегій та заходів гуманітарних кластерів.
2. Продовжувати застосовувати адаптований Гендерний і віковий маркер, що розроблений Міжвідомчим постійним комітетом (МПК) для оцінювання та планування програм. Робоча група GiHA має використовувати цей інструмент для моніторингу та регулярного звітування щодо гендерно орієнтованих та інклюзивних механізмів координації гуманітарної допомоги.
3. За підтримки робочої групи GiHA, продовжувати інвестувати в навчання гуманітарних працівників із питань гендерної рівності, інклюзивності та різноманіття, віддаючи перевагу жіночим організаціям та організаціям, які представляють меншини, як надавачам освітніх послуг. Підтримувати діяльність із розвитку потенціалу надавачів послуг для скорочення дискримінаційного ставлення до представників/ниць маргіналізованих груп.
4. Забезпечувати систематичну інтеграцію соціальних послуг, наприклад послуг із догляду за дітьми та ПЗПСР, в секторальні програми через механізми координації гуманітарного реагування, щоб знизити навантаження на жінок і дівчат-підлітків у зв'язку з неоплачуваною доглядовою працею. Щонайменше, запровадити картування наявних послуг із догляду за дітьми та соціальних послуг, а також відповідних механізмів перенаправлення у програмних інтервенціях, що стосуються жінок та дівчат.
5. Залучати вразливі групи чоловіків до консультацій із питань гендерно-чутливого таргетування на рівні громад, щоб враховувати наслідки можливого ухилення від призову на військову службу, включно з обмеженням переміщення та обмеженим доступом до офіційної зайнятості та соціальної допомоги.
6. Розширювати гуманітарну діяльність для підтримки возз'єднання сімей, відновлення мереж підтримки переміщеного населення та масштабування заходів у сфері захисту на рівні громад (особливо для переміщених осіб та літніх жінок), щоб знизити безпекові ризики, розширити доступ до базових послуг та протистояти погіршенню психічного здоров'я.

Рекомендації щодо участі та прийняття рішень жіночими правозахисними організаціями

1. Працювати спільно з жіночими організаціями над розробкою конкретних цілей партнерських відносин та створенням механізмів моніторингу та звітності у системах координації гуманітарної діяльності. Затвердити визначення поняття «жіночі правозахисні організації», яке було розроблене Робочою групою GiHA для забезпечення фінансової підтримки організацій, що працюють з питаннями гендерної рівності та прав жінок і дівчат.
2. Збільшувати обсяг та поліпшувати якість фінансування жіночих організацій, зокрема фінансування основних витрат, організаційного розвитку, налагодження зв'язків між жіночими організаціями та надання психосоціальної підтримки, щоб запобігти вигоранню. Спрощувати бюрократичні процедури подання заявок на фінансування, щоб підвищити спроможність невеликих жіночих організацій отримувати фінансування, зокрема через прийняття погодженої з МПК форми звітності²⁶³ та адаптацію критеріїв комплексної перевірки й прийнятності фінансування.
3. Розробити стратегічний план на рівні Гуманітарної групи країни (НСТ) для розширення участі жіночих організацій та прийняття ними рішень у гуманітарній діяльності. Такий план має включати чітко визначені завдання, цілі, показники, строки, засоби перевірки, бюджети, оцінки потреб та плани розвитку потенціалу (зокрема навчання та наставництво). План має бути розроблений за всебічної участі жіночих організацій, регулярно моніторитись і мати чітку систему підзвітності.

²⁶³ МПК (13 вересня 2019 р.). [Погоджена форма звітності \(шаблон 8-3\) — остаточна версія](#)

4. Розробити керівні настанови для жіночих організацій щодо використання можливостей фінансування в контексті поступового переходу від гуманітарної роботи до програм у сфері розвитку із залученням негуманітарних та інституційних донорів, щоб доповнити короткострокові гуманітарні програми більш довгостроковим та гнучким фінансуванням. Ця діяльність має бути спрямована на підтримку сталої участі жіночих організацій в ініціативах із адвокації та зміни соціальних норм, а також у наданні гуманітарної допомоги та процесах відновлення.

Рекомендації за конкретними секторами Продовольча безпека та засоби до існування

1. Проводити оцінки робочої сили, щоб зосередити увагу на ключових сферах, де відчувається брак кваліфікованих кадрів у програмах, пов'язаних із засобами до існування, та підтримувати професійне навчання у цих сферах, орієнтуючись на переміщених жінок, ДОЖ, домогосподарства, що очолені жінками старшого віку, та домогосподарства, у яких проживає людина з інвалідністю.
2. Включати послуги догляду за дітьми в програми професійного навчання та планування діяльності, пов'язані з засобами до існування, а також підтримувати гнучкі умови навчання та працевлаштування, в тому числі у режимі неповного дня, дистанційному та очному форматі, особливо для жінок, які мають неоплачувані доглядові обов'язки, чоловіків призовного віку, представників/ниць ЛГБТКІ+ спільноти та людей з інвалідністю.
3. Взаємодіяти з приватним сектором та місцевими органами влади, щоб забезпечувати працевлаштування на захищених робочих місцях, зокрема із застосуванням нових навичок, які жінки здобули завдяки волонтерській та неоплачуваній роботі, таких як ремонт та реконструкція житла.
4. Співпрацювати з місцевими органами влади та волонтерськими мережами для виявлення вразливих домогосподарств, таких як ВПО, ДОЖ, люди старшого віку та люди з інвалідністю, й надавати індивідуальну продовольчу допомогу, особливо у віддалених місцевостях та місцевостях поблизу лінії фронту.

Здоров'я

1. Підвищувати обізнаність соціальних працівників з метою усунення бар'єрів та надання підтримки населенню в отриманні доступу до найважливіших послуг, особливо чоловікам (зокрема, чоловікам старшого віку), ВПО та ромським громадам.

2. Підвищувати обізнаність людей старшого віку та людей з інвалідністю щодо наявних медичних послуг, підтримувати медичних працівників в наданні медичних консультацій у форматі онлайн з метою розширення доступу до медичних послуг у важкодоступних місцевостях.

3. У прифронтових зонах та в сільській місцевості, де відсутні заклади охорони здоров'я, продовжувати надавати послуги мобільних медичних клінік та забезпечувати транспортування до міських центрів, особливо для людей старшого віку та людей з інвалідністю.

4. Інвестувати в послуги фізичної реабілітації в сільській місцевості та в зонах активних воєнних дій, особливо для дорослих чоловіків, які потребують допомоги у зв'язку з травмами.

Сексуальне та репродуктивне здоров'я (СРЗ)

1. Посилювати адвокаційну роботу з Міністерством охорони здоров'я, надавачами медичних послуг та закладами охорони здоров'я з питань СРЗ як пріоритетного напрямку гуманітарної допомоги.

2. Впроваджувати *Мінімальний початковий пакет послуг (МППП) у сфері репродуктивного здоров'я в кризових ситуаціях*²⁶⁴ на рівні первинної медико-санітарної допомоги; інвестувати в програми навчання акушерок для надання послуг у сфері СРЗ населенню, що постраждало від війни, на сході та півдні країни.

3. Розширювати надання послуг у сфері СРЗ за допомогою мобільних медичних клінік у прифронтових та сільських місцевостях, де немає інших надавачів медичних послуг, і куди неможливі виїзди діючих закладів первинної медичної допомоги. Пропонувати гендерно-чутливі послуги у сфері СРЗ, із перенаправленням до інших ключових служб. Перенаправлення до міських служб має передбачати надання транспорту або грошових коштів для покриття витрат.

4. Навчати медичних працівників з питань безпечних, етичних та інклюзивних перенаправлень до спеціалізованих служб, що ґрунтуються на підході, орієнтованому на інтереси пацієнта, особливо для вразливих груп населення, які стикаються зі стигматизацією при отриманні послуг СРЗ, включно з жінками, підлітками, людьми з інвалідністю, представниками/ницями ЛГБТКІ+ спільноти, ромським населенням, жінками, які живуть з ВІЛ, та працівницями секс-індустрії.

²⁶⁴ ЮНФПА, *Мінімальний початковий пакет послуг (МППП) у сфері СРЗ у кризових ситуаціях*, листопад 2020

Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка (ПЗПС)

1. Сприяти поширенню інформації про психічне здоров'я та комплексні послуги, адаптуючи повідомлення для різних гендерних та вікових груп. Повідомлення мають бути спрямовані на визнання впливу волонтерства на жінок та зниження стигматизації, яка заважає багатьом чоловікам звертатися по таку допомогу.
2. Надавати послуги у форматі «віч-на-віч» та онлайн, щоб зменшувати небажання чоловіків звертатися за підтримкою та полегшувати доступ до неї для ВПО.
3. Проводити навчання з метою підвищення обізнаності надавачів послуг у сфері ПЗПС та зміцнювати інституційну політику й адміністративні процедури, щоб розширювати доступ до послуг для ромської спільноти та представників/ниць ЛГБТКІ+.
4. Розширювати кількість молодіжних закладів, які пропонують послуги у сфері ПЗПС, соціальні заходи та перенаправлення до спеціалізованих служб. Підвищувати обізнаність хлопців підліткового віку про переваги групових психосоціальних заходів з метою їхнього більшого залучення.

Водопостачання, санітарія та гігієна (ВСГ)

1. Надавати грошову та ваучерну допомогу для придбання гігієнічних товарів, що користуються підвищеним попитом, залежно від потреб (засоби менструальної гігієни, засоби при нетриманні сечі), у тих регіонах, де вони наявні, а ринки - доступні. Поширювати індивідуальні гігієнічні набори, сформовані за результатами оцінки потреб, для людей з обмеженою мобільністю або в регіонах, де їх важко придбати. Співпрацювати з приватним сектором над створенням / відновленням місць продажу товарів гігієни у сільській місцевості та у прифронтових зонах.
2. Сприяти технічному обслуговуванню та ремонту систем водопостачання задля покращення інфраструктури та можливостей доступу домогосподарств до центрального водопостачання. Там, де це неможливо, розширювати доступ до пунктів швидкої роздачі недорогої води, щоб зменшити витрати домогосподарств та час, який вони витрачають на неоплачувану роботу.
3. Вивчати програми професійної підготовки жінок (наприклад, у сфері водопостачання) для підтримки технічного обслуговування та ремонту інфраструктури ВСГ і створення робочих місць.
4. Надавати цільову підтримку ромським громадам комбінованими програмами, що охоплювали б інфраструктуру ВСГ, забезпечення доступу до чистої води та предметів гігієни.

Житло

1. Підтримувати цільовий доступ до безпечного житла ДОЖ, ВПО, ромські громади та представників/ниць ЛГБТКІ+ спільноти, підвищуючи обізнаність цих вразливих груп щодо доступних можливостей, масштабувати програми грошової допомоги на оренду житла²⁶⁵ та інтегрувати в ці програми чітко визначений компонент ППН. Проводити оцінку впливу, щоб забезпечити сталість заходів після закінчення періоду надання допомоги та дотримуватися принципу «не нашкодь».
2. Продовжувати залучати жінок до оплачуваної роботи у програмах відбудови, а також організовувати навчальні програми підвищення кваліфікації, які б включали надання послуг із догляду за дітьми у випадку потреби.
3. Проводити регулярні засідання для обміну інформацією та поглиблювати співпрацю з робочою групою із залучення приватного сектора з питань доступного та безпечного соціального житла.
4. Координувати свої дії з ОЛІ, щоб забезпечувати врахування потреб та пріоритетів людей з інвалідністю під час розробки та планування програм реконструкції житла.

Координація та управління місцями тимчасового проживання (СССМ)

1. Продовжувати співпрацю з місцевими громадами задля сприяння впровадженню та контролю виконання Постанови Кабінету Міністрів України від 1 вересня 2023 р. № 930 «Про деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб»²⁶⁶, щоб у МТП були приміщення, розділені за ознакою статі та сім'ями, інфраструктура, придатна для користування нею людьми з інвалідністю, а також адаптовані та інклюзивні засоби ВСГ.
2. Проводити консультації з жінками, дівчатами, представниками/ницями ЛГБТКІ+ спільноти та людьми з інвалідністю щодо розбудови та вдосконалення МТП відповідно до Стандартів для місць компактного проживання в Україні²⁶⁷.
3. Взаємодіяти з приватним сектором та місцевими органами влади з метою розробки програм професійної підготовки в межах МТП, забезпечуючи надання послуг із догляду за дітьми та підтримку людей із обмеженою

мобільністю. Співпрацювати з роботодавцями над зменшенням поширення дискримінації щодо ВПО, ромських громад, представників/ниць ЛГБТКІ+ спільноти та жінок старшого віку.

4. Співпрацювати з Кластером з питань захисту, Групою, яка відповідає за напрямок ГЗН, та мережею з питань ЗСЕН з метою надання спеціалізованих послуг та перенаправлень для мешканців МТП, включно з наданням юридичної підтримки для отримання документів на житло, кейс-менеджментом та підтримкою возз'єднання сімей (серед іншого). Забезпечувати підвищення кваліфікації адміністраторів МТП, підтримуючи навчання з питань, пов'язаних із захистом, таких як протидія ГЗН, СЕН, торгівлі людьми, та вдосконалювати механізми повідомлення про такі випадки в МТП.

Освіта

1. Розбудовувати компетенції вчителів та шкільних психологів із питань гендерної рівності та інклюзивності, зокрема недопущення дискримінації та зменшення ризиків ГЗН. Навчати їх підходам до підтримки підлітків, - як дівчат, так і хлопців, - задля зменшення поширеності шкідливих механізмів пристосування та ризикованої поведінки.
2. Створювати молодіжні центри, які пропонують послуги у сфері ПЗПСП на додачу до спортивних заходів та дозвілля для переміщених молодих людей, щоб допомогти їм здобувати формальну освіту шляхом зменшення «цифрової втоми» та підвищення рівня відвідуваності онлайн-занять.
3. Визначати механізми батьківської підтримки та підсилювати підтримку у формі послуг догляду за дітьми, щоб гарантувати, що онлайн-навчання дітей не призведе до збільшення обсягу неоплачуваної праці для жінок.
4. Відстоювати необхідність дотримання обов'язку піклуватися (duty of care) та принципу «не нашкодь» у взаємодії з учителями, визнаючи високу залежність від роботи цих працівників/ниць (переважно жінок), які надмірно перевантажені та отримують низьку заробітну плату.

Грошова допомога

1. Забезпечувати пріоритетне ставлення до програм грошової допомоги, яка має спрямовуватися на найбільш маргіналізовані групи, зокрема переміщені ДОЖ, ДОЖ із дітьми, ДОЖ, у яких проживають люди з інвалідністю, ДГ очолені літніми людьми, ромським

²⁶⁵ Кластер з питань СССМ (2024 р.). [Грошова допомога: рекомендації та настанови щодо надання допомоги з орендою житла для України](#).

²⁶⁶ Кабінет Міністрів України. (1 вересня 2023 р.). [Постанова 930 «Про деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб»](#)

²⁶⁷ Кластер з питань СССМ та УВКБ ООН (24 травня 2022 р.). [Стандарти для місць компактного проживання в Україні, травень 2022 р.](#)

громадам, людям з інвалідністю, які можуть витратити грошові кошти. Включати консультації з вразливими групами чоловіків, трансгендерними та небінарними людьми, які можуть уникати процедур реєстрації, щоб забезпечити їм можливість отримати допомогу.

2. Сприяти дослідженням ефективного таргетування на основі критеріїв вразливості та підвищувати узгодженість і прозорість критеріїв вразливості між УУ та гуманітарними організаціями для спрямування допомоги на ці маргіналізовані групи та зменшувати прогалини у розподілі коштів.
3. Зміцнювати партнерські взаємини з жіночими правозахисними організаціями та організаціями, що представляють маргіналізовані та важкодоступні верстви населення, для підтримки обміну інформацією, консультування з громадами, реєстрації та розподілу грошової допомоги.
4. Інтегрувати гендерний аналіз, зокрема використання даних із розбивкою за статтю, віком, наявністю інвалідності, у регулярні моніторингу ринків, оцінки доцільності використання грошової підтримки, аналіз ризиків та інструменти моніторингу після розподілу коштів.

Захист

1. Проводити консультації для визначення заходів у сфері безпеки, мереж підтримки та заходів у сфері захисту на рівні громад, орієнтованих на ВПО та ДГ у прифронтових зонах.
2. Працювати з відповідними кластерами, Робочою групою з питань ППН, жіночими правозахисними організаціями, ОЛІ та організаціями, що представляють маргіналізовані групи, і надавати регулярні оновлення до онлайн-платформи Service Advisor²⁶⁸, що підтримується Кластером з питань захисту, щоб зменшувати прогалини в інформації про наявні послуги та способи їх надання гуманітарними організаціями та громадськими центрами.
3. Забезпечити навчання усіх гуманітарних організацій, які працюють на «передовій» та місцевих органів влади з базових концепцій гендерної рівності, інклюзивності та захисту, надання першої психологічної допомоги, підходів, у яких враховуються отримані травми, питань включення людей з інвалідністю та безпечних перенаправлень до спеціалістів. Сприяти доступу маргіналізованих груп до послуг у сфері захисту, включно з ВПО, літніми людьми, підлітками та людьми з інвалідністю.

268 Див.: <https://ukraine.servicesadvisor.net/en>

4. Удосконалювати застосування гендерно-чутливих підходів під час проведення поточного аналізу у сфері захисту, включно з документом *Protection Analysis Update*, який очікується найближчим часом, а також під час проведення навчань із інтеграції питань захисту, що проводяться спільно з іншими кластерами.

Гендерно зумовлене насильство (ГЗН)

1. Співпрацювати з жіночими правозахисними організаціями, ОЛІ, організаціями, які представляють ЛГБТКІ+ та ромську спільноту, в організації навчання для місцевих органів влади, зокрема поліції, стосовно безпечних перенаправлень та підходів, що враховують отримані травми та орієнтовані на постраждалих.
2. Розробляти гендерно-трансформаційні повідомлення, спрямовані на чоловіків, хлопців-підлітків та представників/ниць ЛГБТКІ+ спільноти, щоб зміцнити їх настанови на звернення за послугами у випадку ГЗН. Ця комунікація має бути адаптована до специфічних ризиків, із якими зіштовхуються чоловіки та представники/ниці ЛГБТКІ+, які постраждали від ГЗН, та усувати перешкоди, з якими вони стикаються в доступі до послуг.
3. Підвищувати обізнаність з питань НІП, включно з розробкою цілеспрямованих інформаційних повідомлень для чоловіків та хлопців-підлітків, як потенційних кривдників, так і постраждалих від насильства.
4. Співпрацювати з Кластером з питань продовольчої безпеки та засобів до існування, Кластером з питань житла та Кластером з питань координації та управління місцями тимчасового проживання (СССМ), а також з Робочою групою з питань грошової допомоги, щоб визначити жінок та дівчат, вразливих до торгівлі людьми, та надавати їм послуги підтримки, пов'язані з грошовою допомогою, засобами до існування та житлом.

Захист дітей

1. Надавати пріоритет психічному здоров'ю та психосоціальному добробуту дітей та їхніх опікунів, забезпечуючи їм доступ до належної підтримки та ресурсів, консультаційних послуг та вдосконалених механізмів пристосування. Інтегрувати програми психічного здоров'я та добробуту в програми із захисту дітей, щоб зменшити вплив основних чинників, які впливають на зловживання психоактивними речовинами, таких як травма, стрес та тиск з боку однолітків.

2. Удосконалювати гендерно орієнтовані й інклюзивні служби для дітей, щоб забезпечити доступність спеціалізованої допомоги. Інтегрувати заходи, пов'язані з особистою безпекою, зокрема з розробкою надійних планів особистої безпеки та стратегій подолання труднощів, у програми, орієнтовані на дітей та молодь, зокрема створення дружніх для дітей просторів та молодіжних центрів.
3. Розробляти програми в окремих секторах і заходи, спрямовані на забезпечення підтримки тим підліткам, які мають виконувати розширені ролі та обов'язки у сім'ї.
4. Розробляти цільові інформаційні матеріали для дітей та молоді стосовно ризиків, пов'язаних із мінами та боєприпасами, що не розірвалися.

Захист від сексуальної експлуатації та наруги (ЗСЕН)

1. Забезпечити проходження навчання з базових концепцій ЗСЕН, механізмів подання скарг, перенаправлень та підходів, орієнтованих на постраждалих та адаптованих до конкретних потреб постраждалих жінок і чоловіків, для всіх гуманітарних організацій, які працюють в зоні активних бойових дій.
2. Гармонізувати інформаційні повідомлення з питань ЗСЕН у комунікаційних матеріалах для підвищення обізнаності та визнання випадків СЕН, включно з інформацією про соціальні норми, що зумовлюють дискримінацію за ознакою статі, які можуть перешкоджати повідомленням про такі випадки.
3. Підтримувати впровадження гендерно орієнтованих та інклюзивних профілактичних заходів, механізмів звітності та адміністрування повідомлень про СЕН.
4. Продовжувати діалоги з жіночими правозахисними організаціями, ОЛІ, організаціями, що представляють ромські спільноти та ЛГБТКІ+, щоб покращити реалізацію політики та подолати перешкоди, через які люди не повідомляють про випадки СЕН; це особливо стосується людей старшого віку, ромських громад, представників/ниць ЛГБТКІ+ спільноти та людей з інвалідністю.

ДОДАТОК І

Учасники/ниці ОДГ та ФГД за статтю, віковими групами та областями України

Область	Жінки			Усього жінок	Чоловіки			Усього чоловіків	Небінарні люди	Усього
	< 18 років	18-59 років	60 років і старше		< 18 років	18-59 років	60 років і старше		18-59 років	
Дніпропетровська	0	295	29	324	0	32	9	41	0	365
Донецька	0	241	57	298	0	18	13	31	0	329
Запорізька	19	167	29	215	20	44	38	102	0	317
Миколаївська	0	160	64	224	0	19	12	31	0	255
Одеська	1	163	65	229	0	26	18	44	12	285
Харківська	0	204	69	273	0	24	34	58	0	331
Херсонська	0	88	144	232	0	44	45	89	0	321
Усього	20	1 318	457	1 795	20	207	169	396	12	2 203

Література

- ACAPS, Сприйняття локалізації під час надання гуманітарної допомоги, червень 2023 р. <https://www.acaps.org/en/countries/archives/detail/ukraine-perceptions-of-localisation-in-the-humanitarian-response>
- DFS та IMPACT Initiatives, Криза в Україні. Аналіз ситуації, березень 2024 р.
- HIAS, Оцінка потреб у ПЗПСР — Україна через 18 місяців: оцінка потреб у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в всій Україні, жовтень 2023 р.
- Oxfam, Два роки на передовій: вивчення потреб і досвіду організацій, очолених жінками, жіночих правозахисних організацій та організацій ЛГБТКІА+ впродовж двох років гуманітарної діяльності в Україні, лютий 2024 р.
- Oxfam, Спільна заява про врахування гендерних аспектів у реагуванні на кризу в Україні та про роль жіночих правозахисних організацій, квітень 2024 р.
- REACH та Кластер з питань СССМ, Огляд та перспективи: довгострокові рішення для людей, що живуть у колективних центрах в Україні, травень 2024 р.
- REACH, Багатосекторальна оцінка потреб (БСОП) 2023 р.: огляд ситуації в економіці та з засобами до існування — травень 2024 року | Україна, травень 2024 р.
- REACH. Багатосекторальна оцінка потреб (БСОП): огляд ситуації зі статтю, віком та інвалідністю — січень 2024 р. | Україна, квітень 2024 р.
- reSCORE в Україні, Картина стійкості: досвід людей з інвалідністю в Україні, грудень 2023 р. <https://www.undp.org/ukraine/publications/resilient-picture-experiences-persons-disabilities-ukraine>
- SavED, Війна та освіта. Два роки повномасштабного вторгнення, лютий 2024 р.
- SeeD, ПРООН та USAID, Огляд гендерних аспектів в Україні: результати reSCORE 2023 року, листопад 2023 р.
- The Economist, Українські чоловіки йдуть на війну, а жінки йдуть на їхні робочі місця, листопад 2023 р. <https://www.economist.com/europe/2023/11/12/as-ukrainian-men-head-off-to-fight-women-take-up-their-jobs>
- Voices та HIAS, Досі очікуючи, коли небо закриється: жіночі організації на передовій кризи в Україні через два роки, лютий 2024 р.
- Аль Ораїмі, Суаад та Осман Антві-Боатенг, «Пережити патріархат: українські жінки та російсько-українська війна». Журнал міжнародних жіночих досліджень: т. 25: випуск 6, стаття 8, серпень 2023 р. <https://vc.bridgew.edu/jjws/vol25/iss6/8>
- Аргірова Г. та Куллаб С., Україна знижує призовний вік до 25 років, щоб заповнити величезний дефіцит військовослужбовців, Associated Press, 3 квітня 2024 р. <https://www.pbs.org/newshour/world/ukraine-drops-its-conscription-age-to-25-to-replenish-huge-troop-shortfall>
- БО «Ромський жіночий фонд Чіріклі», ООН Жінки та Уряд Канади, Права ромських жінок в Україні, 2018 р. https://eca.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ECA/Attachments/Publications/Country/Ukraine/ROMA_eng_Final-compressed.pdf
- ВООЗ, Удосконалення фінансування первинної медико-санітарної допомоги в Україні: аналіз витрат постачальників та наслідків війни, травень 2024 р.
- ВООЗ. Посттравматичний стресовий розлад, офіційна сторінка, травень 2024 р.
- Всесвітній економічний форум, Олена Зеленська: «Війна завдає шкоди психічному здоров'ю в усьому світі, навіть серед людей, які живуть у безпеці», травень 2024 р.
- Давліканова О. та Одарченко К., Новий закон України про мобілізацію залишає невирішеним питання демобілізації, Атлантична рада, травень 2024 р. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/ukraines-new-mobilization-law-leaves-demobilization-issue-unresolved/>
- Данська рада у справах біженців та Уряд Данії, Оперативна оцінка ситуації з ГЗН у Чернігівській та Сумській областях (лютий 2024 р.), березень 2024 р.

- Данська рада у справах біженців, *Щоквартальний звіт про моніторинг захисту – Україна, січень – березень 2024 р., 22 травня 2024 р.*
- Довідкова служба EU4GENDEREQUALITY. *Гендерний профіль України, 2023 р.*
- Європейська психіатрична асоціація, *Нове дослідження показало, що війна в Україні сприяє поширеності психічних розладів у дітей, пресреліз, 8 квітня 2024 р.*
- Єдність за майбутнє, презентація дослідження, *Жінки в Україні в умовах війни, 2023 р.*
- Кластер з питань захисту та УВКБ ООН, *Результати моніторингу захисту, 1 січня – 31 грудня 2023 р., січень 2024 р.*
- Мережа ЗСЕН, *Звіт про оцінку ризиків сексуальної експлуатації та наруги в Україні за 2023 рік, січень 2024 р.*
- МОМ, *Економічна стійкість у воєнний час: доходи, зайнятість та соціальна допомога в Україні, квітень 2024 р.*
- МОМ, *Україна та сусідні країни у 2022–2024 роках: 2 роки реагування, лютий 2024 р.*
- МПК, *Зобов'язання за великою угодою у розбивці за напрямками роботи, офіційна сторінка, 2021 р.*
- Норвезька рада у справах біженців, *Україна через два роки: руйнування та переміщення, руйнівні наслідки ескалації війни, лютий 2024 р.*
- ООН Жінки, *Боротьба за гендерну рівність під час війни в Україні: оновлена інформація про роботу ООН Жінки у 2023 році, 2024 р.*
- Організація з безпеки та співробітництва в Європі, *Дослідження проблеми насильства стосовно жінок (ОБСЕ): основний звіт, 2019 р. <https://www.osce.org/secretariat/413237>*
- Пелешук Д. *Україна впроваджує заходи, щоб додати привабливості призову на військову службу, Reuters, 23 квітня 2024 р. <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-launches-military-charm-offensive-conscription-flags-2024-04-23/>*
- Робоча група з гендерних аспектів гуманітарної діяльності, офіційна сторінка, технічне завдання, січень 2023 р.
- Робоча група з питань СРЗ. МППП / комплексні послуги СРЗ в Україні
- Світовий банк, УУ, ЄС та ООН. *Україна: третя оперативна оцінка збитків та потреб (RDNA3), лютий 2022 р. – грудень 2023 р., лютий 2024 р.*
- Служба фінансового контролю в Україні, офіційна сторінка. <https://fts.unocha.org/countries/234/summary/2023>
- Стюарт Б., *Найбільше у світі мінне поле: протипіхотні міни є частиною смертоносною спадщини війни в Україні, CBC News, 2 травня 202*
- УВКБ ООН, офіційна сторінка представництва в Україні. <https://reporting.unhcr.org/operational/operations/ukraine>
- УКГС, *Гуманітарна діяльність в Україні у 2023 р. Зимові атаки на Україну, гуманітарні наслідки посиленних ударів та бойових дій, оперативне оновлення № 4, дата останнього оновлення: 2 січня 2024 р. <https://www.unocha.org/publications/report/ukraine/ukraine-humanitarian-response-2023-winter-attacks-humanitarian-impact-intensified-strikes-and-hostilities-flash-update-4-2-jan-2024-enuk>*
- УКГС, *Зимові атаки на Україну, гуманітарні наслідки посиленних ударів та бойових дій, оперативне оновлення № 5 (11 січня 2024 р.)*
- УКГС, *Стислий огляд гуманітарної допомоги та фінансування (січень – грудень 2023 р.), грудень 2023 р.*
- УКГС, *Україна, Звіт про ситуацію, 24 травня 2024 р. <https://www.unocha.org/publications/report/ukraine/ukraine-situation-report-24-may-2024-enuk>*
- Халілова Д., *Криза ПТСР загострюється: нестача військовослужбовців негативно позначається на психічному здоров'ї українських солдатів; Kyiv Independent, 25 квітня 2024 р.*

CARE International Geneva
Chemin de Balexert 7-9, 1219 Chatelaine (Geneva),
Switzerland
cisecretariat@careinternational.org
www.care-international.org
<https://twitter.com/CAREGlobal>
<https://www.youtube.com/user/CAREinternational>